

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการเปลี่ยนสาขาวิชาของนักศึกษานายบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา โดยแบ่งสาระสำคัญเป็น 4 หัวข้อ ดังนี้

1. การศึกษาสาขาวิชาขึ้นการพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข
2. ปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษาและการเรียนรู้
3. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ และแรงจูงใจ
4. ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการเปลี่ยนสาขาวิชา

1. การศึกษาสาขาวิชาขึ้นการพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

การศึกษาสาขาวิชาขึ้นการพยาบาลในปัจจุบันมีความก้าวหน้าเป็นอย่างมาก โดยพัฒนา รูปแบบไปในลักษณะของการศึกษาวิชาขึ้นและศึกษาต่อในชั้นสูง ได้เช่นเดียวกับวิชาขึ้นอื่น (รัตนา ทองสวัสดิ์, 2532) ทำให้การศึกษาวิชาขึ้นการพยาบาลได้ขยายออกไปทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก มีการสร้างทฤษฎีการพยาบาล มีการวิจัยทางการพยาบาล และกำหนด เอกสิทธิ์ทางการพยาบาล เป็นการพัฒนากการพยาบาลให้มีความก้าวหน้าในความเป็นวิชาขึ้นและมี เอกลักษณะชัดเจนขึ้น

การศึกษาสาขาวิชาขึ้นการพยาบาลในปัจจุบัน เป็นการศึกษเพื่อเตรียมบุคลากรด้าน การพยาบาลออกไปให้บริการประชาชนทางด้านสุขภาพอนามัยทั้งในภาวะปกติและภาวะที่เจ็บป่วย ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกายหรือจิตสังคม โดยครอบคลุมบริการด้านส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน โรค การดูแลรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ ทั้งบุคคล ครอบครัว และชุมชน โดยมุ่งหวังที่จะ ให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยด้านร่างกายและจิตสังคมที่สมบูรณ์ สามารถดำรงชีวิตในโลกได้อย่าง มีความสุขและพึ่งตนเองได้ (รัตนา ทองสวัสดิ์, 2537) การจัดการศึกษาสาขาวิชาขึ้นการพยาบาล จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับความต้องการและปัญหาของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาการสาธารณสุขของประเทศ นโยบายการสาธารณสุขแห่งชาติ ลักษณะของประชาชนผู้รับ บริการ แหล่งทรัพยากร และความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและทางวิชาชีพของประเทศนั้น ๆ

การจัดหลักสูตรการศึกษาสาขาวิชาชีพการพยาบาลของประเทศไทยในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นการพยาบาลที่เน้นชุมชนเป็นหลัก เพื่อสามารถให้บริการด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษายาบาลเบื้องต้น และการฟื้นฟูสภาพ ตามแนวนโยบายสุขภาพดีถ้วนหน้าในระยะอันใกล้ (รัตนา ทองสวัสดิ์, 2537) และเพื่อให้คุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสุขภาพอนามัยทั้งทางร่างกายและจิตใจมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ประชาชนมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านสาธารณสุขและสามารถพึ่งตนเองได้ ตามแผนการพัฒนากาสาธารณสุขแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535-2539 (กองแผนงาน สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2535) และทิศทางในการจัดหลักสูตรแนวใหม่กำลังพัฒนาไปในลักษณะที่ยึดรูปแบบการพยาบาล (nursing model) เป็นแกนในการจัดหลักสูตร โดยให้ความสำคัญแก่การให้บริการแก่ บุคคล ครอบครัว และชุมชน และจัดการเรียนการสอนในรูปแบบของการแก้ปัญหา ด้วยการศึกษจากปัญหาเป็นหลัก (problem based learning) เพื่อให้นักศึกษาสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีหลักวิชาการ (พจนานิยะปกรณชัย, 2538)

วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข มีนโยบายที่จะผลิตบุคลากรให้เพียงพอต่อการขยายบริการด้านการรักษายาบาลในส่วนภูมิภาค โดยให้ทุนการศึกษาแก่คนในท้องถิ่นให้เข้ามาเรียน และเมื่อเรียนจบก็กลับไปปฏิบัติงานในต้นสังกัดเดิมตามแหล่งการรับทุน ในกรณีที่นักศึกษาทำผิดสัญญาจะต้องชดใช้ทุนด้วยเงิน (एका เศรษฐจันทร์ และคณะ, 2529) ปัจจุบันวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขมี 35 แห่ง ได้ผลิตนักศึกษายาบาล 2 ระดับคือ พยาบาลวิชาชีพ และพยาบาลเทคนิค (ลือธวัช บานเย็น, 2537) ซึ่งนักศึกษายาบาลทั้ง 2 ระดับสามารถเรียนในหลักสูตรต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในวิทยาลัยพยาบาลทั่วประเทศ ดังนี้

1. หลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ ระยะเวลาเรียน 4 ปี รับผู้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เมื่อเรียนสำเร็จแล้วเป็นพยาบาลวิชาชีพ รับจำนวน 4,089 คน ในปีการศึกษา 2538 (สถาบันพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุข, 2538)

2. หลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ (ระดับต้น) ระยะเวลาเรียน 2 ปี รับผู้สำเร็จการศึกษาจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เมื่อเรียนสำเร็จแล้วเป็นพยาบาลเทคนิค รับจำนวน 6,278 คนในปีการศึกษา 2538 (สถาบันพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุข, 2538)

3. หลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ (เฉพาะกาล) ระยะเวลาเรียน 2 ปี โดยรับผู้ช่วยพยาบาลที่ต้องการศึกษาต่อเพื่อเพิ่มวิทยฐานะเป็นพยาบาลเทคนิค รับจำนวน 300 คน ในปีการศึกษา 2538 (สถาบันพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุข, 2538)

4. หลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ (ต่อเนื่อง 2 ปีเทียบเท่าปริญญาตรี) ระยะเวลาเรียน 2 ปี โดยรับพยาบาลเทคนิคที่ต้องการศึกษาต่อเพื่อเพิ่มวิทยฐานะเป็นพยาบาลวิชาชีพ รับจำนวน 3,688 คน ในปีการศึกษา 2538 (สถาบันพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุข, 2538)

5. หลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ (ต่อเนื่อง 2 ปีเทียบเท่าปริญญาตรี ภาคพิเศษ) ระยะเวลาเรียน 3-6 ปีเรียนในวันหยุดราชการ โดยรับพยาบาลเทคนิคที่ต้องการศึกษาต่อเพื่อเพิ่มวิทยฐานะเป็นพยาบาลวิชาชีพ สำหรับหลักสูตรนี้คาดว่าจะเปิดสอนในปีการศึกษา 2539 โดยทำการเปิดสอนเฉพาะวิทยาลัยพยาบาลที่มีความพร้อมเท่านั้น รับจำนวน 2,539 คน ในปีการศึกษา 2539 (สถาบันพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุข, 2538)

สำหรับการศึกษาในหลักสูตรต่าง ๆ นักศึกษาพยาบาลจะต้องมีความรู้ความสามารถทั้งในด้านวิชาการและการปฏิบัติการพยาบาล ดังนั้นการศึกษาศาชาวิชาชีพการพยาบาลจึงประกอบไปด้วย 2 ส่วนคือ ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งการศึกษาในภาคปฏิบัตินั้นสามารถช่วยให้นักศึกษานำความรู้ในภาคทฤษฎีไปใช้ในสภาพการณ์ที่เป็นจริง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง (จินตนา ยูนินทร์, 2527) ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะการศึกษาศาชาวิชาชีพการพยาบาลในหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ (4 ปี) ของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข เขตภาคเหนือเท่านั้น

การเรียนภาคทฤษฎี

การจัดการศึกษาศาชาวิชาชีพการพยาบาลหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สังกัดกระทรวงสาธารณสุข เขตภาคเหนือทั้ง 5 แห่ง ได้จัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับนโยบายของชาติและความต้องการของสังคม เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพดีถ้วนหน้าในปี 2543 และสามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีโครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรกำหนดเป็น 4 หมวดวิชา รวม 147 หน่วยกิตคือ (สถาบันพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุข, 2537)

หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป	จำนวน 36 หน่วยกิต
หมวดวิชาพื้นฐานวิชาชีพ	จำนวน 28 หน่วยกิต
หมวดวิชาชีพพยาบาล	จำนวน 77 หน่วยกิต
หมวดวิชาเลือกเสรี	จำนวน 6 หน่วยกิต

ในจำนวน 147 หน่วยกิตตลอดหลักสูตร สามารถแบ่งเป็นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติได้

ดังนี้

ชั้นปีที่	หน่วยกิตภาคทฤษฎี	หน่วยกิตภาคปฏิบัติ	รวมหน่วยกิต
1	51	1	52
2	33	7	40
3	28	12	40
4	8	7	15

รวมตลอดหลักสูตร 147 หน่วยกิต

การเรียนภาคทฤษฎีนั้น นักศึกษาได้เรียนแต่ละวิชาในรูปของการบรรยาย อภิปราย สาธิต สาธิตย้อนกลับ สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ ศึกษาตามสถานที่ต่าง ๆ

หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป อาจารย์ผู้ทำการสอนได้แก่ คณาจารย์ของวิทยาลัยพยาบาลร่วมกับอาจารย์พิเศษตามสถานการศึกษาต่าง ๆ ทั้งในและต่างจังหวัด

หมวดวิชาพื้นฐานวิชาชีพ อาจารย์ผู้ทำการสอนได้แก่ คณาจารย์ของวิทยาลัยพยาบาลร่วมกับอาจารย์พิเศษตามสถานการศึกษาต่าง ๆ ทั้งในและต่างจังหวัด

หมวดวิชาชีพพยาบาล ส่วนใหญ่สอนโดยอาจารย์พยาบาลประจำของวิทยาลัยพยาบาลและบางหัวข้อได้เชิญอาจารย์แพทย์ อาจารย์พยาบาลจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ อาจารย์พยาบาลจากแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพเป็นวิทยากร ทั้งนี้เพื่อให้ นักศึกษาได้ประสบการณ์กว้างขวางยิ่งขึ้น

หมวดวิชาเลือกเสรี นักศึกษาไม่สามารถเลือกเรียนวิชาตามความสนใจได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องของห้องเรียนไม่เพียงพอ จำนวนนักศึกษาที่ต้องการเรียนมีกระจุกกระจายในแต่ละวิชา จำนวนอาจารย์ผู้สอนมีไม่เพียงพอ ดังนั้นในหมวดวิชานี้ นักศึกษาไม่มีโอกาสเลือกเรียนวิชาตามความสนใจ แต่อาจารย์ของวิทยาลัยพยาบาลจะเป็นผู้พิจารณาเลือกวิชาที่เหมาะสมให้นักศึกษาเรียน

ในการเรียนภาคทฤษฎีนั้นนักศึกษาจะทราบถึงรายละเอียดแต่ละวิชา จำนวนชั่วโมงที่จะต้องเรียน วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชาโดยสังเขป กิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการประเมินผล ตำรา เอกสาร และแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน ก่อนเริ่มเรียนวิชาต่าง ๆ ทางภาคทฤษฎี

การเรียนภาคปฏิบัติ

การเรียนภาคปฏิบัติเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนการสอนในวิชาชีพการพยาบาล เพราะนักศึกษาจะได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ตรงจากสถานการณ์ที่ปกติและฉุกเฉินในด้านสุขภาพอนามัย (จินตนา ญินพันธ์, 2527) มีโอกาสพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ เช่น การปฏิบัติการพยาบาล

ความคิดเชิงวิเคราะห์ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา มนุษยสัมพันธ์ และทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ (พจนานุกรมไทย, 2538)

สำหรับการเรียนภาคปฏิบัติของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สังกัดกระทรวงสาธารณสุข เขตภาคเหนือทั้ง 5 แห่งที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ นักศึกษาจะได้ขึ้นฝึกปฏิบัติงานทั้งเวรเช้าเวรบ่าย และเวรดึก ในโรงพยาบาลที่สังกัดกระทรวงสาธารณสุขและได้ออกฝึกปฏิบัติงานในชุมชนแต่ละแห่งตามที่วิทยาลัยพยาบาลทั้ง 5 แห่งจัดให้ โดยการเรียนภาคปฏิบัติจะควบคู่ไปกับการเรียนภาคทฤษฎี นักศึกษาจะได้เริ่มฝึกปฏิบัติงานตั้งแต่เทอมที่ 3 ของชั้นปีที่ 1 จนถึงชั้นปีที่ 4 โดยในชั้นปีที่ 1 จะได้ฝึกปฏิบัติวิชาแนวคิดพื้นฐานและหลักการพยาบาล ในเทอมที่ 3 นักศึกษาชั้นปีที่ 2 จะได้ฝึกปฏิบัติวิชา แนวคิดพื้นฐานและหลักการพยาบาล การพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ การพยาบาลสูติศาสตร์ สุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช การพยาบาลเด็ก นักศึกษาชั้นปีที่ 3 จะได้ฝึกปฏิบัติวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ การพยาบาลสูติศาสตร์ การพยาบาลเด็ก บำบัดทางการพยาบาล การพยาบาลอนามัยชุมชน นักศึกษาชั้นปีที่ 4 จะได้ฝึกปฏิบัติวิชาการพยาบาลสูติศาสตร์ การพยาบาลอนามัยชุมชน การพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ สุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช การบริหารการพยาบาล ในการจัดให้นักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ฝึกภาคปฏิบัติของแต่ละวิชาในเทอมใดนั้น แต่ละวิทยาลัยพยาบาลจะเป็นผู้จัดเองตามความเหมาะสมและการยืดหยุ่นตามสถานการณ์

นอกจากการฝึกปฏิบัติบนตึกผู้ป่วยใน โรงพยาบาลทั้งในและนอกสถานที่ ตามที่วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีทั้ง 5 แห่งที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จัดให้เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพแล้ว นักศึกษาจะได้ศึกษาดูงานตามโรงพยาบาลในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และโรงพยาบาลเอกชนด้วย นักศึกษาจะได้รับคู่มือหรือเอกสารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในแต่ละวิชา ได้รับการปฐมนิเทศทุกครั้งเพื่อเข้าใจรายละเอียดต่าง ๆ เช่น วัตถุประสงค์ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ กิจกรรมการเรียนการสอนในคลินิก ตารางพนักเวร เกณฑ์และแบบที่ใช้ในการประเมินผล อาจารย์นิเทศ ผู้รับผิดชอบระหว่างการฝึกปฏิบัติ เป็นต้น ลักษณะการเรียนภาคปฏิบัติส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษากรณีเฉพาะราย การสาธิตย้อนกลับ การประชุมปรึกษาทางการพยาบาล การอภิปราย การสอนสุขศึกษา การสัมมนา พร้อมทั้งรับฟังข้อเสนอแนะจากอาจารย์นิเทศในการแก้ไขข้อบกพร่อง

จะเห็นได้ว่าการศึกษาด้านวิชาชีพการพยาบาลของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ปัจจุบันได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นชุมชนเป็นหลัก และมีทิศทางการศึกษาในรูปแบบของการแก้ปัญหา เพื่อให้สอดคล้องตามนโยบายของแผนพัฒนาการสาธารณสุขแห่งชาติ ฉบับที่ 7 โดยจัดให้นักศึกษาเรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กันไป นักศึกษาจะได้เรียนรู้และมีประสบการณ์

การได้ด้วยตนเองจากการฝึกปฏิบัติงาน โดยนำความรู้จากทฤษฎีมาประยุกต์ ตลอดจนมีทักษะด้านการปฏิบัติการพยาบาล ความคิดเชิงวิเคราะห์ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา มนุษยสัมพันธ์ และทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษาและการเรียนรู้

การศึกษาระบบวิชาชีพการพยาบาลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่าง ดังนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ดังนี้

จินตนา ยูนิพันธ์ (2527) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษาสาขาวิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษาดังต่อไปนี้

1. อาจารย์พยาบาล เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ นักศึกษาพยาบาลประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวในทางการศึกษา อาจารย์พยาบาลซึ่งทำการสอนวิชาการพยาบาลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ อาจกล่าวได้ว่าประสิทธิภาพของระบบการเรียนการสอนส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของอาจารย์ อาจารย์ควรมีคุณสมบัติส่วนตัวและคุณสมบัติทางวิชาชีพที่ดีเหมาะสม เพื่อเป็นแบบอย่างแก่นักศึกษาที่จะเลียนแบบได้

2. นักศึกษาพยาบาล เป็นปัจจัยสำคัญในระบบการเรียนการสอนซึ่งจะขาดไม่ได้ ถ้าไม่มีนักศึกษาพยาบาลก็จะเป็นการศึกษาทางสาขาวิชาชีพการพยาบาล นักศึกษาพยาบาลที่อยู่ชั้นปีที่ 1 และ 2 นั้นอยู่ในวัยรุ่นตอนปลายเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งเป็นวัยที่มีพลังในตัวสูง มีความรับผิดชอบ มีเป้าหมายของชีวิต มีความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความต้องการ ความคาดหวัง ถ้านักศึกษาไม่ได้รับความเข้าใจจากอาจารย์พยาบาล จะทำให้ขาดแรงจูงใจในการศึกษาต่อในสาขาวิชาชีพการพยาบาลต่อไป

3. หลักสูตร เป็นแนวทางให้อาจารย์จัดการเรียนการสอน และประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้ นักศึกษาได้มีการเรียนรู้ตามที่ต้องการ หลักสูตรจะเป็นเครื่องมือสำหรับอาจารย์ที่จะนำนักศึกษาไปสู่จุดหมายปลายทางที่สังคมคาดหวังไว้ หลักสูตรเป็นตัวบ่งชี้สำคัญอย่างหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการเรียนการสอน และความคาดหวังของสังคมเป็นอย่างมาก ดังนั้นหลักสูตรจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ นักศึกษาอาจจะเบื่อหน่ายต่อการศึกษาสาขาวิชาชีพการพยาบาล และอาจเรียนในวิชาชีพนี้ไม่สำเร็จได้

4. สิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ตลอดจนพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ของมนุษย์เป็นอย่างมาก นักศึกษาแต่ละคนจะประสบผลสำเร็จทาง

ด้านการศึกษาและพัฒนากิจการทางด้านต่าง ๆ สิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยเสริมการเรียนการสอนในสาขาวิชาชีพการพยาบาล ได้แก่ สภาพห้องเรียน การจัดเวลาเรียน การเลือกแหล่งวิทยาการต่าง ๆ โรงพยาบาลที่เป็นแหล่งฝึกปฏิบัติงาน ถ้าสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนไม่อำนวยความสะดวกแก่นักศึกษา จะมีผลต่อการเรียนรู้นักศึกษา และเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการศึกษาสาขาวิชาชีพการพยาบาลได้

5. กระบวนการดำเนินงาน จะเริ่มต้นจากการกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน การกำหนดเนื้อหาวิชา การดำเนินการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอน สำหรับการกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนนั้น จะเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา อาจารย์สามารถกำหนดเนื้อหาวิชาที่สอน เลือกวิธีสอน เลือกประสบการณ์การเรียนรู้ เลือกวิธีประเมินผล ซึ่งจะช่วยให้ศึกษามีกำลังใจอยากศึกษาในวิชาชีพต่อไป ถ้าเนื้อหาวิชามากเกินไปจนนักศึกษาไม่มีชั่วโมงศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หรือเนื้อหาวิชาซ้ำซ้อนกันหลายวิชา การดำเนินการสอนของอาจารย์น่าเบื่อหน่าย ขาดการเตรียมพร้อม มีวิธีการสอนไม่หลากหลาย การประเมินผลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติไม่ยุติธรรม ไม่เปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการประเมินผล จะมีผลต่อความสำเร็จในการศึกษาสาขาวิชาชีพการพยาบาลได้

นอกจากนี้ นุญชม ศรีสะอาด (2537) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนสำเร็จหรือล้มเหลวของนักศึกษา มีดังนี้

1. ผู้สอน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะหลายประการ เช่น ความรู้ความสามารถ ความรู้ในเนื้อหาสาระที่สอน ความรู้ในเทคนิคการสอน ความรู้ในสภาวะแวดล้อมอื่น ๆ ความตั้งใจในการสอน

2. ผู้เรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดในระบบการเรียนการสอน ซึ่งจะบรรลุผลสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของผู้เรียนหลายประการ เช่น ความถนัด ความรู้พื้นฐานเดิม ความพร้อม ความสนใจ และความพากเพียรในการเรียน ทักษะในการเรียนรู้ ความสามารถในการเข้าใจสิ่งที่เรียน เป็นต้น

3. หลักสูตร เป็นองค์ประกอบหลักที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ หลักสูตรประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 4 ประการคือ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระที่เรียน กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล

4. สิ่งอำนวยความสะดวก หรือสิ่งแวดล้อมการเรียน เช่น ห้องเรียน สถานที่เรียน ประกอบด้วย โต๊ะ เก้าอี้ แสงสว่าง อุณหภูมิ กระดานดำ เป็นต้น ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญอีก

อย่างหนึ่งของระบบการเรียนรู้การสอน

เมลลิช และบริงค์ (Mellish & Brink, 1990) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ มีดังนี้

1. **ความเป็นบุคคล (the individual)** ซึ่งขึ้นอยู่กับกรรมพันธุ์ เช่น ระดับสติปัญญา นักศึกษาที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด เรียนเก่ง จะเรียนรู้ได้เร็วกว่านักศึกษาที่ไม่ฉลาด เรียนอ่อน นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม เช่น ความเหนื่อยล้า สุขภาพ อารมณ์ อุณหภูมิ ความหิว ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันมีผลต่อการรับรู้แตกต่างกันด้วย

2. **แรงจูงใจ (motivation)** เป็นสิ่งกระตุ้นให้บุคคลเกิดความอยากเรียน สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเกิดแรงจูงใจ คือ การยอมรับ การได้รับการยกย่องชมเชยจากครู เพื่อน ทำให้อยากทำพฤติกรรมนั้นต่อไป ซึ่งแรงจูงใจของแต่ละคนจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับ ความสนใจ ความต้องการ ค่านิยม และทัศนคติ นอกจากนี้แรงจูงใจของนักศึกษาแต่ละคนจะเรียนวิชาชั้นพยาบาลได้สำเร็จหรือไม่ขึ้น ต้องดูที่วัตถุประสงค์ที่ต้องการความสำเร็จ เพราะวัตถุประสงค์ของแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน เช่น บางคนต้องการสำเร็จเพราะอยากมีงานทำ มีเงินเดือน มีฐานะดีขึ้น ได้รับการยกย่อง ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ได้รับความพึงพอใจ แต่อย่างไรก็ตามประสบการณ์ที่ผิดหวังก็ทำให้เกิดแรงจูงใจได้เช่นกัน เพราะแรงจูงใจเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการสิ่งที่ยังขาดอยู่ สิ่งของตนเองไม่มี หรือสิ่งที่ตนบกพร่อง

3. **ความสมบูรณ์ (totality)** เป็นการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์ในเรื่องที่เราต้องการเรียน สามารถทำได้ 2 วิธีคือ เรียนรู้ของเรื่องโดยทั้งหมดก่อน หรืออาจจะแบ่งเรียนรู้เป็นส่วนโดยเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์กับสิ่งที่เรียนมา หลังจากนั้นจึงเรียนอย่างสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่งเพื่อนำไปสู่เนื้อหาของเรื่องที่ต้องการ

4. **ความพึงพอใจ (satisfaction)** เป็นแรงจูงใจในการเรียนรู้ และพัฒนาให้ดีขึ้น เช่น นักศึกษาอยากสำเร็จเป็นพยาบาล ดังนั้นเขาต้องสามารถเรียนวิชาชั้นพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. **การฝึกฝน (practice or repetition)** การฝึกฝนหรือการกระทำซ้ำ ๆ จะเกิดผลดีเมื่อ ผู้ทำเห็นผลการกระทำหรือได้รับรางวัล เช่น การฝึกภาคปฏิบัติบ่อย ๆ ก็จะทำให้เกิดทักษะ มีความชำนาญได้ ซึ่งการเกิดทักษะได้เร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังกล่าวข้างต้น

6. **ประสบการณ์เดิม (new learning based on previous knowledge and**

experience) ประสบการณ์เดิมที่ผ่านมา จะกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ ขึ้น โดยเฉพาะ ประสบการณ์เดิมที่ผ่านมานั้นเป็นสิ่งที่สมปรารถนาและน่าตื่นเต้น การเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่สะสมขึ้นและ สัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมนั้นเป็นหลักสำคัญของการเรียนรู้ทุกชนิด

7. วัสดุที่จำเป็น (the use of meaningful material) วัสดุต่าง ๆ วัสดุ เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้นักศึกษา มีพัฒนาการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น เพราะสามารถกระตุ้นความสนใจได้ดี

8. การมีส่วนร่วม (active participation) การจัดให้นักศึกษามีส่วนร่วมใน ประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างกระตือรือร้นจะช่วยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น เช่น กิจกรรม การเรียนการสอน ครูกระตุ้นให้นักศึกษารู้จักคิด สังเกต ปฏิบัติ แสดง เปรียบเทียบ ยกตัวอย่าง จากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่นักศึกษามีส่วนร่วมนี้จะทำให้นักศึกษาเกิดความกระตือรือร้นอยากเรียนรู้ ตลอดเวลา

จากความคิดเห็นของจินตนา ยูนิพันธ์ (2527) และบุญชม ศรีสะอาด (2537) มีความ เห็นตรงกันต่อปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษาให้สำเร็จหรือล้มเหลวนั้นขึ้นอยู่กับ อาจารย์ นักศึกษา หลักสูตร สิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอน นอกจากนี้ จินตนา ยูนิพันธ์ (2527) ยังได้ให้ข้อคิด เห็นเพิ่มเติมว่า กระบวนการดำเนินงานนับเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการศึกษา สาขาวิชาชั้นการพยาบาล สำหรับ เมลลิช และบริงค์ (Mellish & Brink, 1990) ได้กล่าว ถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของนักศึกษานพยาบาล ซึ่งขึ้นอยู่กับ ความเป็นบุคคล แรงจูงใจ ความ สมบูรณ์ ความพึงพอใจ การฝึกฝน ประสบการณ์เดิม วัสดุที่จำเป็น และการมีส่วนร่วมของ นักศึกษาแต่ละคนจะเกิดการเรียนรู้แตกต่างกันตามปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าว

3. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ และแรงจูงใจ

ความต้องการเป็นความปรารถนาบางสิ่งบางอย่างที่มีความจำเป็นเพื่อการดำรงชีวิต หรือเพื่อรักษาภาวะสมดุลของการดำเนินชีวิตทั้งทางด้านร่างกายและจิตสังคม (Toole, 1992) มนุษย์มีความต้องการตามธรรมชาติและมีอยู่เสมอ ไม่มีที่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้วความต้องการอย่างอื่นจะเข้ามาแทนที่ ความต้องการของมนุษย์จะมีเป็นลำดับขึ้นตาม ความจำเป็นหรือความสำคัญ เมื่อความต้องการขั้นต้นได้รับการตอบสนองจนเป็นที่พอใจแล้ว ความ ต้องการลำดับต่อไปจะเกิดขึ้นและมีพลังผลักดันให้มนุษย์มีพฤติกรรมบางประการเพื่อให้ได้มาซึ่ง การตอบสนองความต้องการนั้น ๆ (Maslow, 1970) ความต้องการของมนุษย์จะซ้ำซ้อนกันได้

ความต้องการอย่างหนึ่งอาจยังไม่ทันหมดไป ความต้องการอย่างอื่นก็เกิดขึ้นมาได้ แม้ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองจนพอใจแล้วแต่ก็ยังมียึดถืออยู่ในตัวมนุษย์ไม่ได้หมดสิ้นไป ความต้องการทางด้านร่างกายจะต้องได้รับการตอบสนองก่อนที่จะมีความต้องการขั้นต่อไปจะพัฒนาขึ้นตามสภาพแวดล้อมและสังคม (ธงชัย สันติวงษ์, 2533)

ความต้องการเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ความต้องการเกิดขึ้นเพื่อดำรงรักษาภาวะสมดุลย์ การขาดความสมดุลย์ทำให้ร่างกายเกิดความเครียด (สุชา จันทน์เอม, 2527) ถ้าได้บรรลุความต้องการตามความประสงค์ก็จะนิยมชมชื่น เกิดความมั่นใจในตนเองและมานะพยายามที่จะทำประโยชน์ต่อไป เพราะความต้องการเป็นแรงจูงใจให้เกิดพฤติกรรม หากผิดหวังไม่สมปรารถนาก็จะเกิดความไม่มั่นใจ ท้อแท้ และเป็นผู้สิ้นหวัง (ฉันทนา ผ่องคำพันธุ์, 2537)

มาสโลว์ (Maslow, 1970) เป็นผู้หนึ่งที่กล่าวถึงความต้องการ โดยเขาได้แบ่งความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ออกเป็น 5 ขั้นดังนี้

1. ความต้องการทางด้านการร่างกาย (physical needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์และเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดสำหรับการดำรงชีวิต ร่างกายจะต้องได้รับการตอบสนองภายในช่วงเวลาและสม่ำเสมอ ถ้าร่างกายไม่ได้รับการตอบสนองแล้วชีวิตจะดำรงอยู่ไม่ได้ ความต้องการเหล่านี้ได้แก่ อาหาร อากาศ น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความต้องการพักผ่อนและความต้องการทางเพศ ในชั้นแรกนี้นักศึกษาที่เลือกเรียนวิชาชีพการพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขทุกแห่งมักจะตอบสนองความต้องการของนักศึกษาพยาบาลแต่ละคนโดยมีสวัสดิการฟรีด้านอาหาร ชุดฟอร์มปฏิบัติงาน ค่ารักษาพยาบาล สำหรับหอพักนักศึกษาจะได้เสียค่าใช้จ่ายในราคาถูกลงเช่นเข้าพักคือเดือนละ 200 บาท หรือปีละ 2,200 บาทต่อคน โดยชำระเงินล่วงหน้าก่อนเข้าพัก (ศณาจารย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ลำปาง 1, 2537, หน้า 33) และเมื่อเรียนสำเร็จเป็นพยาบาลแล้วจะได้รับเงินเดือนเป็นค่าตอบแทน เพื่อนำไปใช้จ่ายในการแสวงหาสิ่งจำเป็นพื้นฐานของชีวิต

2. ความต้องการความปลอดภัย (safety needs) เมื่อความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการความปลอดภัยก็เข้ามามีบทบาทในพฤติกรรมของมนุษย์ มนุษย์มีความปรารถนาที่จะได้รับความคุ้มครองจากอันตรายต่างๆ ที่จะมีต่อร่างกาย เช่น อุบัติเหตุ อาชญากรรม มนุษย์ปรารถนาจะอยู่ในสังคมที่เป็นระเบียบและสามารถคาดหมายได้ ความต้องการความปลอดภัยหมายความว่าความรวมถึง ความรู้ของแต่ละบุคคลถึงข้อจำกัดหรือขอบเขตพฤติกรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในสังคม สำหรับความต้องการความปลอดภัย นักศึกษาพยาบาลจะได้รับความปลอดภัยใน

การปฏิบัติงาน โดยมีการตรวจร่างกายประจำปี มีวิธีป้องกันการติดเชื้อ มีอาจารย์พิเศษคอยดูแลใกล้ชิดและให้คำปรึกษาตลอดเวลาเพื่อสร้างความมั่นใจในขณะฝึกปฏิบัติงาน

3. ความต้องการทางสังคม (social or belongingness needs) เป็นความต้องการที่จะมีส่วนร่วมและได้รับการยอมรับ ความเป็นมิตร และความรักจากเพื่อนร่วมงาน สำหรับความต้องการทางสังคมวิทยาลัยพยาบาลจะตอบสนองความต้องการด้านนี้ให้กับนักศึกษาได้ โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นในการทำงานด้านต่าง ๆ และเมื่อเป็นความคิดหรือข้อเสนอแนะที่ดีจะได้รับการยกย่องชมเชยเพื่อให้งานสำเร็จ เกิดการยอมรับ และทำให้นักศึกษารู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสถาบัน

4. ความต้องการได้รับการยกย่องในสังคม (esteem or status needs) เป็นความต้องการอยากเด่นในสังคม รวมถึงความเชื่อมั่นในตนเอง ความสำเร็จ ความรู้ ความสามารถ การนับถือตนเอง ความเป็นอิสระและเสรีภาพ เป็นที่ยอมรับนับถือของคนอื่น การเป็นผู้นำ เป็นหัวหน้า หรือการมีโอกาสใกล้ชิดพูดคุยกับบุคคลสำคัญ เป็นต้น สำหรับความต้องการได้รับการยกย่องในสังคม นักศึกษาอาจได้รับการคัดเลือกให้เป็นหัวหน้าชั้น หรือประธานชมรมต่าง ๆ เพื่อแสดงความสามารถให้ผู้อื่นได้เห็นและได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน

5. ความต้องการได้รับความสำเร็จตามความนึกคิด (self-actualization or self-realization) เป็นลำดับขั้นความต้องการสูงสุดของมนุษย์ ภายหลังที่มนุษย์ได้รับการตอบสนองความต้องการทั้ง 4 ขั้นครบแล้ว มนุษย์ยังคงมีความต้องการที่สูงขึ้นไปอีก และอยากที่จะสำเร็จสมประสงค์ตามความนึกคิดที่ตนได้ฝันไว้ทุกอย่าง สำหรับความต้องการได้รับความสำเร็จตามความนึกคิด เมื่อนักศึกษาเข้ามาเรียนในวิชาชีพการพยาบาลแล้วมีความต้องการที่จะสำเร็จเป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีคุณภาพ หรือต้องการสำเร็จด้วยคะแนนในระดับเกียรตินิยม

จะเห็นได้ว่าสถาบันการศึกษายาบาลได้พยายามตอบสนองความต้องการของนักศึกษาในด้านต่าง ๆ ตามขั้นตอนของมาสโลว์อยู่ แต่ก็มีนักศึกษาบางส่วนมีความต้องการอยากเปลี่ยนไปเรียนสาขาวิชาอื่น นั่นก็แสดงว่าความต้องการเปลี่ยนสาขาวิชาของนักศึกษานั้นอาจมีสาเหตุอื่นหรือมีปัจจัยอื่นมาที่มีอิทธิพล นอกจากนั้นมาสโลว์ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า มนุษย์ทุกคนต้องการกระทำในสิ่งที่ตนพอใจและอยากทำ ในช่วงชีวิตของแต่ละบุคคลมีการเติบโตของงานและแสวงหาเป้าหมายเพื่อความสำเร็จในชีวิตที่ดี สิ่งชักนำทำให้เกิดพฤติกรรมมาจากแรงขับภายในและภายนอกตัวบุคคล และความต้องการเป็นมูลเหตุหนึ่งที่ช่วยสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลด้วย

แรงจูงใจที่มีผลต่อการตัดสินใจของนักศึกษายาบาลที่จะอยู่หรือลาออกจากการเรียนวิชา

ชีพการพยาบาลนั้น ไวท์และคณะ (Vogt et al, 1983) ได้แบ่งแรงจูงใจเป็น 2 ประเภทคือ แรงผลักดัน (driving force) และแรงต้าน (restaining force) แรงผลักดัน หมายถึงแรงจูงใจที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายในและภายนอกตัวบุคคล เป็นสิ่งที่ช่วยผลักดันและก่อให้เกิดพลังใจในการเรียนและการฝึกปฏิบัติงาน มองเห็นการเรียนและการฝึกปฏิบัติงานเป็นสิ่งที่ท้าทาย ทำให้นักศึกษาพยาบาลมีแนวโน้มที่จะศึกษาในวิชาชีพต่อไป ส่วนแรงต้าน หมายถึงแรงเฉื่อยที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคล สาเหตุเกิดจากความไม่พึงพอใจและไม่รักในวิชาชีพ พร้อมทั้งจะเปลี่ยนหรือออกจากวิชาชีพถ้ามีโอกาส เมื่อไม่สามารถเปลี่ยนการเรียนวิชาชีพการพยาบาลได้จะด้วยเหตุผลใดก็ตาม จำเป็นต้องเกาะยึดเรียนวิชาชีพนี้เพื่อการดำรงชีวิตต่อไป นักศึกษาเหล่านี้มักเรียนหรือปฏิบัติงานไปวัน ๆ ทำให้ผลงานหรือการเรียนไม่ดีหรือไม่มีประสิทธิภาพ

สำหรับ อารีย์ พันธมณี (2534) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง ภาวะใด ๆ ก็ตามที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา ส่วน การจูงใจ หมายถึงการนำปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นแรงจูงใจมาผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างมีทิศทางเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายหรือเงื่อนไขที่ต้องการปัจจัยต่าง ๆ ที่นำมาอาจจะเป็นเครื่องล่อ รางวัล การลงโทษ การทำให้เกิดการตื่นตัว รวมทั้งทำให้เกิดความคาดหวัง เป็นต้น นอกจากนี้เขายังได้แบ่งแรงจูงใจตามลักษณะของการแสดงออกทางพฤติกรรมได้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. แรงจูงใจภายใน เป็นสภาวะที่บุคคลต้องการที่กระทำหรือเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างด้วยตนเอง ไม่ต้องอาศัยการชักจูงจากสิ่งเร้าภายนอก เช่น ความต้องการเรียนเพื่อต้องการความรู้ ทำงานเพราะต้องการความสนุกและความชำนาญ ซึ่งความต้องการหรือความสนใจพิเศษตลอดจนความรู้สึกนึกคิด หรือทัศนคติของแต่ละบุคคล จะผลักดันให้บุคคลสร้างพฤติกรรมขึ้น ซึ่ง ได้แก่ ความอยากรู้ อยากเห็น ความสนใจ ความรัก ความศรัทธา เป็นต้น

แรงจูงใจภายในเป็นปัจจัยด้านบวกที่จะส่งเสริมให้นักศึกษานำไปสู่เป้าหมายการเรียนที่กำหนดไว้ และทำให้เรียนรู้ได้สำเร็จ มีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพของตน โดยผู้เรียนมีความสนใจ ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นภายในตนเองที่จะพยายามไปให้ถึงเป้าหมายได้สำเร็จ (Ewan & White, 1984)

2. แรงจูงใจภายนอก เป็นสภาวะที่บุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าภายนอก เช่น สิ่งของเกียรติยศ เงินเดือน ปรียญาบัตร ความก้าวหน้า รางวัล คำชมเชย การแข่งขัน การติเตียน ทำให้บุคคลมองเห็นเป้าหมาย จึงเร้าให้บุคคลเกิดความต้องการและแสดงพฤติกรรมมุ่งสู่เป้าหมายนั้น

แรงจูงใจภายนอกที่เป็นปัจจัยด้านลบที่ทำให้เกิดอุปสรรคแก่การเรียนรู้ เช่น การสอบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คำติชมจากอาจารย์ การหมดสิทธิ์เรียนในวิชานั้น ๆ และกฎระเบียบในการเข้าเรียน (Ewan & White, 1984)

นอกจากนี้ เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538) มีความเห็นว่า ปัจจัยจูงใจที่แท้จริงในการทำงานคือ

1. **สัมฤทธิ์ผลของงาน (achievement)** คนส่วนมากต้องการความสำเร็จในการทำงาน และพอใจในการมีส่วนร่วมสร้างงานที่มีความสำคัญให้แก่สถาบันหรือหน่วยงาน ถ้าผู้บริหารยอมรับในข้อนี้ก็จะยอมรับสนับสนุนให้บุคคลได้มีโอกาสประสบความสำเร็จในการทำงานตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

2. **การยอมรับ (recognition)** โดยปกติแล้วคนทุกคนมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการทำงานที่แตกต่างกัน ดังนั้นถ้าผู้บริหารแสดงออกถึงพฤติกรรมการยอมรับในความคิด หรือความสามารถของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นคำยกย่องชมเชยหรือการให้ Feedback ที่เหมาะสมจะมีผลจูงใจในการทำงานได้มาก

3. **ความก้าวหน้า (advancement)** ความก้าวหน้าในการทำงานเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการ เพราะการเข้าสู่ตำแหน่งใหม่ หรือการได้เผชิญกับงานในสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่มีความท้าทายจะทำให้บุคคลนั้นได้มีโอกาสพัฒนาทักษะการทำงานอยู่เสมอ

4. **ความสนใจ (interest)** หมายถึง การให้บุคคลได้มีโอกาสพัฒนาหรือเสริมสร้างทักษะในการทำงานตามที่เขามีความสนใจ หรือให้เขามีโอกาสได้ใช้ความรู้ความสามารถในการทำงานที่เขาสนใจ นับเป็นการจูงใจที่ดีวิธีหนึ่ง

5. **ความรับผิดชอบ (responsibility)** สำหรับบุคคลที่มีความสามารถ มีไหวพริบ และทักษะในการทำงานที่ดี อยากที่จะทำงานด้วยอำนาจและความรับผิดชอบของตนเอง และจะไม่ชอบการถูกบังคับให้ทำงาน

6. **การมีส่วนร่วมในการทำงาน (participation)** การเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีส่วนร่วมในการทำงานมากขึ้นไม่จำเป็นที่จะกำหนดนโยบาย วิธีทำงาน ตลอดจนการตัดสินใจในการทำงาน จะสร้างให้เกิดความรู้สึกผูกพันกับหน่วยงาน การให้มีส่วนร่วมในการทำงานนี้จะจูงใจให้บุคคลยอมรับในความสามารถซึ่งกันและกัน และมีโอกาสพัฒนาการทำงานเป็นทีมด้วย

จากความเห็น เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538) ที่กล่าวถึงปัจจัยจูงใจที่แท้จริงในการทำงานนั้น ซึ่งประกอบด้วยสัมฤทธิ์ผลของงาน การยอมรับ ความก้าวหน้า ความสนใจ ความรับผิดชอบ

และการมีส่วนร่วมในการทำงาน ถ้านำมาเปรียบเทียบกับปัจจัยจิตใจที่จะให้นักศึกษามีความต้องการ การศึกษาต่อในวิชาชีพการพยาบาลต่อไปก็จะต้องมีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือนักศึกษาจะรู้สึกพอใจใน การมีส่วนร่วมสร้างสรรค์งานที่มีความสำคัญให้กับสถาบันที่กำลังศึกษาอยู่ ตลอดจนได้รับการยอมรับใน ความคิดหรือความสามารถ โดยการกล่าวยกย่องชมเชย และต่อมาได้รับการคัดเลือกจากเพื่อน ร่วมงาน หรือจากอาจารย์ให้เป็นผู้นำหรือหัวหน้าในการรับผิดชอบงานของสถาบัน ทำให้นักศึกษา มีโอกาสพัฒนาทักษะในการทำงานกิจกรรมตามความรู้ความสามารถที่มีอยู่ จะทำให้เขาภูมิใจและ รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย มีความรู้สึกผูกพันกับสถาบัน เพราะสถาบันเปิดโอกาสให้เขามี ส่วนร่วมในการแสดงความสามารถจนเป็นที่ยอมรับจากเพื่อนนักศึกษาด้วยกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะสา มารถจูงใจให้นักศึกษา ต้องการศึกษาคือในวิชาชีพนี้ต่อไป

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแนวคิดทฤษฎีที่หลายๆ คนกล่าวไว้นั้น มีความคล้ายคลึงกับของมาสโลว์ ที่กล่าวถึงความต้องการกระทำในสิ่งที่ตนพอใจและอยากทำ เพื่อแสวงหาเป้าหมายนำไปสู่ความ สำเร็จในชีวิต และเป็นการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของแต่ละคนที่ต้องการแตกต่างกันไป เมื่อเกิดความต้องการแล้วก็จะเกิดแรงขับ หรือความอยากที่จะกระทำขึ้น จนในที่สุดก็จะเกิดการ กระทำ หรือพฤติกรรมตามเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งความต้องการเป็นมูลเหตุหนึ่งที่ช่วยสร้างแรงจูง ใจให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล แรงจูงใจของแต่ละคนที่เกิดขึ้นจะนำไปสู่เป้าหมายได้สำเร็จหรือไม่ขึ้น อยู่กับแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก ถ้าแรงจูงใจทั้งภายในและภายนอกผลักดันส่งเสริม จะก่อให้เกิดนักศึกษาเกิดพลังใจในการเรียนวิชาชีพการพยาบาลต่อไป แต่ถ้าแรงจูงใจภายในและภาย นอกต่อต้านเกิดแรงเฉื่อย จะทำให้นักศึกษารวมที่จะเปลี่ยนหรือลาออกจากวิชาชีพการพยาบาลถ้า มีโอกาส

4. ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการเปลี่ยนสาขาวิชา

การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะเลือกเรียนวิชาชีพใดนั้นขึ้นอยู่กับเหตุผลหรือความต้องการ ของแต่ละคน บางคนต้องการความมั่นคงทางการเงิน บางคนต้องการมีพรรคพวกเพื่อนฝูง บางคน ต้องการหวังผลในระยะยาว บางคนต้องการความสำเร็จในชีวิต (จารุวรรณ ต.สกุล และฟาริตา อิบราฮิม, 2536) ซึ่งความต้องการนี้เป็นความต้องการพื้นฐาน 5 ลำดับขั้นตามทฤษฎีของมาสโลว์ ที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ความต้องการของมนุษย์มีอยู่ตลอดเวลา และไม่มีที่สิ้นสุด (Maslow, 1970) ความต้องการเกิดขึ้นเพื่อดำรงรักษาภาวะสมดุลย์ ถ้าขาดความสมดุลย์จะก่อให้เกิดความ เครียด (สุชา จันทน์เอม, 2527) ถ้าบรรลุความต้องการก็จะนิยมชมชื่น และพยายามที่จะทำต่อ

ไป เพราะความต้องการเป็นแรงจูงใจให้เกิดพฤติกรรม (ฉันทนา ผ่องคำพันธุ์, 2537) แรงจูงใจของแต่ละคนที่เกิดขึ้นจะนำไปสู่เป้าหมายได้สำเร็จหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก (อารีย์ พันธวัฒน์, 2534; Ewan & White, 1984) ถ้าแรงจูงใจภายในและภายนอกผลักดัน นักศึกษาจะเกิดพลังใจในการเรียนวิชาชีวะการพยาบาลต่อไป แต่ถ้าแรงจูงใจภายในและภายนอกเกิดแรงเฉื่อย ต่อต้าน จะทำให้นักศึกษารอที่จะเปลี่ยนหรือลาออกจากวิชาชีวะการพยาบาลถ้ามีโอกาส (Vogt et al, 1983)

จากการศึกษาของ กนกพร ทุมย์ชัย (2528) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการเปลี่ยนไปเรียนหลักสูตรอื่นของนักศึกษายาบาล มีดังนี้

1. คุณสมบัติเกี่ยวกับตัวนักศึกษา ซึ่งหมายถึงสภาพความเป็นจริง ความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือเกิดขึ้นกับตัวนักศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัย ระดับชั้นปี อันดับการเลือก เหตุผลในการเข้าศึกษา ความรู้สึกเมื่อสอบได้ ผลสัมฤทธิ์การเรียนพยาบาล ความคิดเห็นต่อสถาบัน ซึ่งจะมีผลต่อความต้องการศึกษาอยู่ต่อไป หรือเปลี่ยนไปเรียนหลักสูตรอื่นได้

2. สิ่งแวดล้อมทางบ้าน หมายถึง ความรู้สึกของนักศึกษาที่มีต่อพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลในครอบครัวหรือผู้ปกครอง ตลอดจนสภาพครอบครัวที่เอื้อต่อการเรียนวิชาชีวะการพยาบาล ได้แก่ ความพึงพอใจของครอบครัว แรงสนับสนุนของครอบครัว ความถนัดในวิชาชีวะของนักศึกษา ความต้องการของครอบครัวให้สอบเข้าใหม่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อนักศึกษาและกำลังใจของนักศึกษาในการศึกษาต่อไป หรือมีความต้องการที่จะเปลี่ยนไปเรียนหลักสูตรอื่น

3. สภาพการเรียนการสอนวิชาชีวะการพยาบาล หมายถึง ความรู้สึกของนักศึกษาที่มีต่อสภาพการเรียนการสอนในวิชาชีวะการพยาบาล ได้แก่ เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน บุคลิกอาจารย์ผู้สอน การประเมินผล สิ่งเหล่านี้มีผลต่อนักศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะต้องการจัดสภาพการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและให้ผลดีจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียน และเกิดความสำเร็จทางการศึกษา ถ้าสภาพการเรียนการสอนเป็นไปไม่ดีจะทำให้นักศึกษาไม่อยากเรียน และมีความต้องการเปลี่ยนไปเรียนหลักสูตรอื่นได้

ปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษาศาวิชาชีวะการพยาบาลและปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการเปลี่ยนสาขาศาวิชาของนักศึกษายาบาลที่หลายท่านได้กล่าวไว้แล้วนั้นมีหลายประการดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าปัจจัยที่ ฉันทนา ญินันท์ (2527) และการวิจัยของ กนกพร ทุมย์ชัย (2528) กล่าวถึงนั้น มีความครอบคลุมเกือบทุกด้าน จึงได้นำมาเป็นแนวในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยนำมาดัดแปลงจัดเป็นกลุ่ม ๆ ให้เห็นชัดเจนคือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ

ทัศนคติต่อวิชาชีพ ส่วนตัวแปรตัวอื่น ๆ ในปัจจัยด้านคุณสมบัติเกี่ยวกับตัวนักศึกษา ผู้วิจัยได้นำไปถามในส่วนของคุณสมบัติทั่วไป สำหรับอันดับการเลือกเรียน ไม่ได้นำมาเป็นตัวแปรที่จะศึกษาเพราะว่าการสอบเข้าเรียนวิชาชีพการพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ไม่ต้องเรียงอันดับการเลือกเรียนเหมือนการสอบเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย สำหรับปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางบ้าน ศึกษาเฉพาะแรงสนับสนุนของครอบครัว และรายได้ของนักศึกษาจากครอบครัว เพราะผู้วิจัยมีความเห็นว่าถ้าครอบครัวสนับสนุนให้กำลังใจและสนับสนุนด้านการเงินอย่างเพียงพอในการศึกษาวิชาชีพการพยาบาล นักศึกษาก็จะมีแรงจูงใจในการเรียนต่อจนสำเร็จการศึกษา แต่ถ้าครอบครัวไม่สนับสนุนให้ศึกษาวิชาชีพและมีปัญหาทางการเงิน นักศึกษาจะขาดแรงจูงใจในการเรียนต่อและอาจส่งผลให้ลาออกไปทำงาน หรือไปเรียนสาขาวิชาอื่นได้ ส่วนปัจจัยด้านการเรียนการสอน ผู้วิจัยมีความเห็นว่าสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล และคุณสมบัติอาจารย์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้วิจัยนำมาผสมผสานกับการวิจัยของ กนกพร ทุมพัยค์ (2528) ที่ได้ทำการศึกษาไว้ และจากความคิดเห็นของ จินตนา ยูนิพันธ์ (2527) ที่กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนในวิชาชีพการพยาบาล นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เพิ่มปัจจัยด้านอื่น ๆ เข้าไป ซึ่งได้แก่ ภาระเยียบ และกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพราะปัจจัย 2 ตัวนี้ยังไม่มีผู้ใดทำการวิจัยหรือศึกษา และผู้วิจัยคาดว่าน่าจะมีผลต่อความต้องการเปลี่ยนสาขาวิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษาได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้แบ่งปัจจัยที่ศึกษาออกเป็น 4 ด้านดังนี้ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทัศนคติต่อวิชาชีพ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางบ้าน ได้แก่ แรงสนับสนุนของครอบครัว และรายได้ของนักศึกษาจากครอบครัว ปัจจัยด้านการเรียนการสอน ได้แก่ สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล และคุณสมบัติอาจารย์ ปัจจัยด้านอื่น ๆ ได้แก่ ภาระเยียบ และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ปัจจัยส่วนบุคคล

เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคล ซึ่งอาจเป็นความคิดเห็น ความรู้สึก หรือผลลัพท์ที่เกิดจากการกระทำของตนเอง ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทัศนคติต่อวิชาชีพ ซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคะแนนนั้น เป็นการวัดความสามารถของแต่ละบุคคล (สุนีย์ ละกำป็น, 2530) ส่วนทัศนคติเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ (สุชา จันทน์เอม, 2527)

4.1.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นคุณลักษณะและความสามารถของบุคคลอื่น

เกิดจากการเรียนการสอน เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดจากการฝึกฝน อบรม หรือจากการสอน การวัดผลสัมฤทธิ์จึงเป็นการตรวจสอบ ระดับความสามารถ หรือผลสัมฤทธิ์ของบุคคลว่าเรียนรู้แล้วเท่าใด มีความสามารถชนิดใด (สุณีย์ ละกำป็น, 2530) ซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง คะแนนเฉลี่ยครั้งหลังสุดของนักศึกษายาบาล ชั้นปีที่ 1 และ 2 ซึ่งแบ่งเป็นช่วงคะแนนดังนี้ 1.00 - 1.99 (ต่ำ) 2.00 - 2.99 (ปานกลาง) 3.00 - 4.00 (สูง) (คณาจารย์วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ลำปาง 1, 2537)

อแนสตาสี (Anastasi, 1961) กล่าวว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา นอกจากจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางด้านสติปัญญาแล้ว ยังเกี่ยวข้องกับแรงจูงใจอีกด้วย ส่วนบลูม (Bloom, 1982) กล่าวว่า องค์ประกอบทางด้านความรู้พื้นฐานของผู้เรียน ลักษณะบุคลิกภาพของผู้เรียน และกิจกรรมการสอนของอาจารย์ มีความสัมพันธ์กันซึ่งส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา กล่าวคือนักศึกษาที่มีความฉลาดหรือสติปัญญาดี มีความขยันและตั้งใจเรียน มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพและต่อสถาบันที่เรียน และได้รับการแนะนำที่ดีจากครูผู้สอน หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน จะทำให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และเรียนได้สำเร็จ แต่ถ้านักศึกษามีลักษณะตรงข้ามกับที่กล่าวมาจะทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางเรียนต่ำและเรียนไม่สำเร็จ

จากการวิจัยของ สุปภาณี พันธน้อย และลักษณี มีเนนทร์ (2523) ได้ทำการสำรวจตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จการศึกษา การลาออก การสอบตกซ้ำชั้นของนักศึกษายาบาล พบข้อมูลที่น่าสนใจคือ นักศึกษาที่ออกจากการศึกษากลางคันส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่สอบเข้ายาบาลได้ ซึ่งมีคะแนนกลุ่มสูงลำดับที่ 1-4 และมีคะแนนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ค่อนข้างสูง ดังนั้นจึงสรุปได้ว่านักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนสาขาวิชาชีพการพยาบาล เพราะนักศึกษาที่มีคะแนนสูงจะมีความต้องการไปเลือกเรียนสาขาวิชาชีพอื่นที่มีโอกาสก้าวหน้าและรายได้ดีกว่าวิชาชีพยาบาล และจากการวิจัยของ กุลยา ตันติผลาชีวะและคณะ (2536) ศึกษาการลาออกจากวิทยาลัยพยาบาลกลางคันของนักศึกษายาบาล พบว่า มีสาเหตุจากการเรียนอ่อน ร้อยละ 15 ทำให้เรียนวิชาชีพนี้ไม่สำเร็จ จึงต้องลาออกไปทำงาน ร้อยละ 33.10 หรือลาออกไปอยู่บ้านเฉยๆ ร้อยละ 10.56 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของมิลเลอร์ (Miller, 1974) ที่พบว่า การเรียนอ่อนเป็นสาเหตุให้นักศึกษายาบาลลาออกกลางคัน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนยาบาลไม่ว่าสูงหรือต่ำ อาจมีผลต่อความต้องการเปลี่ยนสาขาวิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษาได้ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น

4.1.2 ทัศนคติต่อวิชาชีพ ทัศนคติเป็นความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ของบุคคลที่

ได้จากการเรียนรู้และประสบการณ์ และแสดงออกทางด้านร่างกายและจิตใจที่จะตอบสนองต่อบุคคล เหตุการณ์ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางสนับสนุนหรือต่อต้าน (มาลี แนนหนา, 2534) ซึ่งทัศนคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้ และเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้บุคคลประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ในหน้าที่การงานหรืออาชีพของตน (สุชา จันทน์เอม, 2527)

ทัศนคติต่อวิชาชีพเป็นสิ่งที่ต้องมีในตัวของผู้พยาบาลทุกคน ถ้าบุคคลใดมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิชาชีพของตนแล้วย่อมจะทำหน้าที่ของตนได้ไม่ดีเท่าบุคคลที่มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ ผู้ที่จะเป็นพยาบาลที่ดีได้นั้นต้องเป็นคนที่รักวิชาชีพนี้จริง ๆ เสียสละ มีคุณธรรมประจำใจ จึงจะประกอบวิชาชีพได้อย่างภาคภูมิใจ ส่วนคนที่คิดว่าจะเป็นพยาบาลเพียงเพื่อเหตุผลว่าเป็นงานซึ่งไม่มีวันตกงาน อาจจะประสบความสำเร็จบ้าง แต่ควรจะลาออกไปเลือกเรียนวิชาอื่นดีกว่าเพราะจะได้ไม่ต้องทำงานอย่างฝืนใจ เพราะการกระทำเช่นนั้นเป็นการทำลายภาพพจน์ที่ดีของประชาชนต่อวิชาชีพการพยาบาล ผู้ที่มีทัศนคติไม่ดีจะเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนในการทำให้วิชาชีพการพยาบาลตกต่ำมากยิ่งขึ้น (ฟาริดา อิบราฮิม, 2525)

ทัศนคติสามารถแยกได้เป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2520; Triandis, 1971)

1) องค์ประกอบทางด้านพุทธิปัญญา (cognitive component) เป็นส่วนประกอบด้าน ความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความเชื่อ ซึ่งจะช่วยในการประเมินค่าและสรุปผลต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ

2) องค์ประกอบทางด้านท่าทีความรู้สึก (affective component) เป็นส่วนประกอบทางด้านความรู้สึก หรืออารมณ์ที่สืบเนื่องมาจาก การที่บุคคลได้ประเมินผลต่อสิ่งเร้านั้น ๆ แล้วว่าพอใจหรือไม่พอใจ ต้องการหรือไม่ต้องการ ดีหรือเลวอย่างไร

3) องค์ประกอบทางด้านปฏิบัติ (behavioral component) เป็นส่วนประกอบที่มีแนวโน้มของบุคคลที่จะประพฤติหรือปฏิบัติตอบสนองต่อสิ่งเร้า ในทิศทางที่สนับสนุนหรือคัดค้าน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความคิดหรือความรู้สึกของบุคคลที่ได้มาจากการประเมินผล

ปฏิพร บุญกล้า และคณะ (2526) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทัศนคติต่อวิชาชีพการพยาบาลไว้ดังนี้

1) ความมีจิตใจพร้อมที่จะเข้าสู่วิชาชีพ กล่าวคือมีความรู้สึกพอใจที่จะประกอบอาชีพพยาบาล ทราบบารากิจและหน้าที่ของพยาบาล และมีความต้องการที่จะเป็นพยาบาล

2) ทัศนคติต่อผู้ป่วย กล่าวคือมีความเห็นอกเห็นใจผู้ป่วยและพร้อมที่จะช่วยเหลือเมื่อ

มีโอกาส ซึ่งแสดงถึงการมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ

3) บุคลิกภาพของการเป็นพยาบาล กล่าวคือมีบุคลิกเหมาะสมกับการเป็นพยาบาล มีจิตเมตตา กรุณา เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นและภาคภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือผู้ที่มีความทุกข์จากการเจ็บป่วย

4) ความคาดหวังต่อวิชาชีพ กล่าวคือมีความปรารถนาให้วิชาชีพการพยาบาลก้าวหน้า มีมาตรฐานสูง และมีความพร้อมที่จะช่วยให้สิ่งปรารถนานั้นเป็นความจริง แสดงว่ามีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ

ทัศนคติมี 2 ทิศทางคือ ทัศนคติทางบวก หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่พร้อมจะเข้าหาเมื่อเกิดความรู้สึกชอบ พอใจ เห็นด้วย ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใด บุคคลหนึ่ง ส่วนทัศนคติทางลบ หมายถึงความรู้สึกของบุคคลที่พร้อมจะถอยหนีหรือหลีกเลี่ยง เมื่อเกิดความรู้สึกไม่ชอบ ไม่พอใจ ไม่เห็นด้วย (มาลี แนนหนา, 2534) ซึ่งตรงกับทฤษฎีการเสริมแรงของไตรแอนดิส (Triandis, 1971) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติเป็นผลมาจากการได้รับการเสริมแรง ถ้าบุคคลได้รับการเสริมแรงหรือรางวัล ทัศนคติจะเปลี่ยนไปในทางที่ดี แต่ถ้าได้รับการลงโทษ ทัศนคติจะเปลี่ยนไปในทางที่ไม่ดี ฮอนแลนด์ แจนส์ และเคลลี (Honland, Janis, & Kelly, 1973) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทัศนคติโดยการเสริมแรง พบว่าทัศนคติของบุคคลจะเปลี่ยนไปตามความคิดเห็น ซึ่งความคิดเห็นนี้เกิดจากการเรียนรู้และการเสริมแรง การเสริมแรงโดยกล่าวคำชมเชยในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง บุคคลจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ๆ

จากการวิจัยของอารมณ วุฒิฤกษ์ (2523) พบว่า นักศึกษาบางคนเมื่อเข้ามาเรียนวิชาชีพการพยาบาลแล้ว รู้สึกรักวิชาชีพนี้มากขึ้น บางคนสนใจกระตือรือร้นลงมือลงใจ รู้สึกผิดหวังที่ต้องมาเรียนพยาบาล ไม่ได้ได้รับความสุขอบอุ่นเท่าที่ควร บางครั้งรู้สึกเครียดมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นันทนา น้าฝน และคณะ (2524) ที่พบว่าทัศนคติต่อวิชาชีพพยาบาลของนักศึกษา มีความแตกต่างกันในแต่ละภาคและแต่ละชั้นปี เช่นเดียวกับการศึกษาของ กุลยา ดันติณลาชีวะ และคณะ (2536) พบว่าสาเหตุการลาออกกลางคันของนักศึกษายาบาลคือ ทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิชาชีพ นอกจากนี้การศึกษาของ บราวน์ สวิฟท์ และโอเบอร์แมน (Brown, Swift & Oberman, 1974) ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษายาบาลในมหาวิทยาลัยโอเรกอน สหรัฐอเมริกา พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นว่า งานพยาบาลเป็นงานที่ทำงานหนัก ร้อยละ 91 ต้องทำงานซ้ำซากจำเจ ร้อยละ 89 เป็นงานที่ต้องเอาใจใส่ดูแล ร้อยละ 87 และเป็นงานที่ให้บริการสังคม ร้อยละ 87 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จินีวี และเมเจอร์รี (Genevieve & Majorie,

1987) ที่พบว่านักศึกษาพยาบาลร้อยละ 67 ไม่ชอบทำงานในเวรดึก มีทัศนคติทางลบต่อวิชาชีพ และมีความคิดที่จะเปลี่ยนอาชีพเมื่อเรียนสำเร็จแล้ว

สำหรับการเปลี่ยนแปลงทัศนคตินั้นมีสาเหตุมาจาก ได้รับข้อมูลใหม่จากบุคคลหรือ สื่อมวลชน ได้รับประสบการณ์ตรงหรือความกระทบกระเทือนใจ ถูกบังคับให้ปฏิบัติไม่ตรงกับทัศนคติของตน การรักษาทางจิตใจเพื่อให้เข้าใจเหตุผลที่ถูกต้อง เปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมใหม่ (Triandis, 1971) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทัศนคติอาจเกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีหลายท่านได้กล่าวถึงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงทัศนคติดังกล่าวหลายประการ ได้แก่ องค์ประกอบด้านตัวบุคคล สัมพันธภาพระหว่างบุคคล การได้รับประสบการณ์เฉพาะด้าน การติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น องค์ประกอบของสถาบัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) องค์ประกอบด้านตัวบุคคล (individual) บุคลิกภาพที่ต่างกันย่อมมีผลทำให้ทัศนคติของบุคคลต่างกันออกไปด้วย โดยที่ประสบการณ์การเรียนรู้หรืออบรม จะเป็นตัวกำหนดบุคลิกภาพของบุคคล (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2520)

2) สัมพันธภาพระหว่างบุคคล (interpersonal relation) คุณลักษณะบางอย่างของตัวบุคคล ได้แก่ ความเป็นที่เชื่อถือ ความน่าสนใจ มีอำนาจ สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในบุคคลอื่นได้ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2520) ถ้าเกิดทัศนคติทางบวก บุคคลจะเลียนแบบจากตัวแบบ เช่น พ่อ แม่ ครู เป็นต้น (กมลรัตน์ หล้าสงวณ, 2527; Jacobson, 1966)

3) การติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น (communication from others) ถ้าการติดต่อสื่อสารได้รับการตอบสนองในทางที่ดีเป็นที่พึงพอใจ ย่อมเกิดทัศนคติในทางบวก (ชม ภูมิภาค, 2523) นอกจากนี้ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม บรรทัดฐานของกลุ่มมีอิทธิพลต่อทัศนคติของบุคคลด้วย (Foster, 1972)

4) การได้รับประสบการณ์เฉพาะด้าน (specific experience) บุคคลจะเกิดทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งเมื่อได้รับประสบการณ์สิ่งนั้นด้วยตนเอง ถ้าเป็นทัศนคติทางบวกจะทำให้เกิดความประทับใจกับสถานการณ์นั้น และมองว่าสิ่งนั้นดีค่อนข้างคงที่และเป็นเวลานาน (Foster, 1972)

5) องค์ประกอบของสถาบัน (institute factors) สถาบันทุกสถาบันย่อมมีกฎ ข้อบังคับ ระเบียบแบบแผน แนวทาง ให้บุคคลยึดถือปฏิบัติ บุคคลอาจเกิดทัศนคติเนื่องมาจากอิทธิพลของสถาบันที่เกี่ยวข้องได้ (กมลรัตน์ หล้าสงวณ, 2527) นอกจากนี้ ออลพอร์ต (Allport,

1975) ยังได้กล่าวเสริมถึงการเรียนว่ามีส่วนช่วยเสริมสร้างทัศนคติได้มาก เพราะทัศนคติได้มาจากประสบการณ์ต่าง ๆ และถ้าเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้รับความสำเร็จ ทัศนคติจะค่อย ๆ ก่อตัวขึ้น

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พรรณ เรือง อมิตาภา (2526) พบว่า ก่อนเข้ามาศึกษาวิชาชีพนพยาบาลส่วนใหญ่มีความรู้สึกเฉย ๆ ต่อวิชาชีพ แต่หลังจากเรียนไปแล้ว ร้อยละ 23.52 อยากเปลี่ยนวิชาชีพ และร้อยละ 11.77 ไม่ชอบวิชาชีพนี้มากขึ้น เพราะงานหนัก เงินน้อย ไม่ก้าวหน้า ไม่เหมาะสมกับตนเอง เช่นเดียวกับการศึกษาของ วัฒนาดี เสรีวัฒน์ (2526) พบว่านักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 มีทัศนคติต่อวิชาชีพที่ต่ำที่สุด นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 มีทัศนคติต่อวิชาชีพต่ำสุด

จากแนวคิดและการวิจัยดังกล่าว สรุปได้ว่าทัศนคติต่อวิชาชีพพยาบาลของนักศึกษาแต่ละคนมีทั้งด้านบวกและด้านลบ นักศึกษาที่มีทัศนคติด้านบวกจะเรียนวิชาชีพนี้จนสำเร็จและประกอบวิชาชีพพยาบาลได้อย่างภาคภูมิใจ ส่วนนักศึกษาที่มีทัศนคติทางลบ มีความคิดอยากลาออกในระหว่างที่กำลังศึกษา และคิดจะเปลี่ยนอาชีพเมื่อเรียนสำเร็จแล้ว

4.2 ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางบ้าน

ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางบ้านที่สำคัญที่จะส่งผลให้นักศึกษามีกำลังใจและสนับสนุนให้นักศึกษาศึกษาในวิชาชีพพยาบาล คือบุคคลในครอบครัวหรือผู้ปกครอง ตลอดจนฐานะทางการเงินของครอบครัวที่สามารถจ่ายเงินให้นักศึกษาเป็นรายเดือนได้ จะเป็นสิ่งให้นักศึกษาเรียนวิชาชีพการพยาบาลได้สำเร็จ แต่ถ้าครอบครัวไม่สนับสนุนให้เรียนในวิชาชีพนี้ ตลอดจนมีปัญหาด้านการเงินจะส่งผลให้นักศึกษาเรียนไม่สำเร็จและลาออกกลางคันได้ (พจน์ สะเพียรชัย, 2524; Miller, 1974) ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดดังนี้

4.2.1 แรงสนับสนุนของครอบครัว นับว่าเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะการที่บุคคลในครอบครัวให้กำลังใจและสนับสนุนนักศึกษาในการศึกษาวิชาชีพใดก็ตาม จะทำให้นักศึกษามีกำลังใจและเรียนวิชาชีพนั้น ๆ ได้สำเร็จ เช่นเดียวกับการศึกษาในวิชาชีพการพยาบาล ถ้าครอบครัวสนับสนุนให้เรียนวิชาชีพนี้ ตลอดจนให้กำลังใจตลอดเวลา จะเป็นแรงจูงใจให้นักศึกษาเรียนจนสำเร็จ (กนกพร ทุมพัยค์, 2528) การเข้าศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้นมีเหตุจูงใจหลายประการซึ่งแตกต่างกันไป เป็นต้นว่า ค่านิยมของบุคคล ครอบครัว และสังคม ที่มุ่งหวังจากการศึกษา (Simpson, 1979) การศึกษาของไทยยังมีค่านิยมในปริญญาบัตร นิตา มารดา เป็นผู้สนับสนุนและช่วยตัดสินใจในการเลือกศึกษาต่อ การสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องในสังคมผลักดันให้นักศึกษามุ่งเข้าสู่สถาบันการศึกษาโดยมิได้ตระหนักในความสามารถ ความสนใจ (วัลลภา

เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2530) นอกจากนั้นการได้รับข้อมูลการประกอบอาชีพจาก บิดา มารดา พี่น้อง ครูแนะแนว และสื่อมวลชน ทำให้นักศึกษาตัดสินใจวางแผนชีวิตการศึกษาของตนตามข้อมูลที่ได้รับรู้ (ยุพิน กลิ่นขจร, 2530; อารมย์ วุฒินฤกษ์, 2523) ซึ่งการศึกษาในวิชาชีพการพยาบาล มีกำหนดการประกอบอาชีพไว้แล้วว่าเมื่อจบการศึกษาแล้ว สามารถมีงานทำทันทีในอัตราารายรับที่ กำหนดแน่นอนสำหรับการรับราชการ และมีรายรับในอัตราที่น่าพอใจกรณีทำงานในภาคเอกชน รวมทั้งยังสามารถทำรายได้พิเศษตามความสนใจของแต่ละบุคคลอีกด้วย (นันทนา น้ำฝน, 2536) จากการที่วิชาชีพการพยาบาลมีงานทำทันทีเมื่อสำเร็จการศึกษา และมีรายได้ที่แน่นอน จึงเป็นแรง กระตุ้นอย่างหนึ่งที่ทำให้ครอบครัว หรือผู้ปกครอง สนับสนุนให้นักศึกษาเลือกเรียนวิชาชีพการ พยาบาล แต่ถ้าครอบครัว หรือผู้ปกครองมีความเห็นว่าวิชาชีพการพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ทำงานหนัก เงินเดือนน้อย ไม่ก้าวหน้า หรือนักศึกษาอกกับผู้ปกครองว่า พบเห็นสภาพของผู้ป่วยไม่ได้ ไม่ชอบ เรียนวิชาชีพนี้ ผู้ปกครองก็อาจจะแนะนำให้นักศึกษาไปเรียนสาขาวิชาอื่นแทนได้

4.2.2 รายได้ของนักศึกษาจากครอบครัว หมายถึง เงินเดือนที่นักศึกษาได้รับจาก ครอบครัวเพื่อใช้ในการจ่ายแต่ละเดือนในระหว่างที่เรียนวิชาชีพการพยาบาล (กนกพร หมุ่มยัคฆ์, 2528) ครอบครัวของนักศึกษาที่มีความจำกัดในด้านเศรษฐกิจ จะแนะนำให้ศึกษามุ่งเข้าสู่ สถาบันการศึกษาวิชาชีพการพยาบาลที่ให้ทุนอุดหนุนการศึกษาแก่ผู้เรียนซึ่งมีเป็นจำนวนมากมายหลาย สถาบัน (นันทนา น้ำฝน, 2536) จำนวนทุนทรัพย์ในการศึกษาจึงเป็นเหตุจูงใจอย่างหนึ่งทำให้นัก ศึกษามุ่งสู่สถาบันการศึกษาวิชาชีพการพยาบาล เนื่องจากขณะศึกษาวิชาชีพการพยาบาลในวิทยาลัย พยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ครอบครัวของนักศึกษาจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในด้านค่าเล่าเรียน ค่าหอพักนักศึกษา ค่ากิจการนักศึกษา ค่าเสื้อผ้า ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าหนังสือและตำรา ฯลฯ ถ้านักศึกษาได้รับทุนการศึกษาระหว่างเรียนจะสามารถแบ่งเบาภาระทางการเงินของครอบครัวได้ แต่ถ้านักศึกษาไม่ได้รับการพิจารณาให้รับทุนก็จะมีปัญหาทางการเงิน ประกอบกับรายได้ของนักศึกษา จากครอบครัวมีรายได้น้อยไม่เพียงพอในค่าใช้จ่ายแต่ละเดือน จะส่งผลให้นักศึกษาลาออกกลางคัน เพื่อไปทำงานหรือเลือกเรียนวิชาชีพอื่น ที่มีรายได้ที่ดีกว่า (กุลยา ตันติผลาชีวะ และคณะ, 2536) และจากการศึกษาของโคเฮน และ เกสเนอร์ (Cohen & Gesner, 1972) พบว่า ปัจจัยทาง ด้านเศรษฐกิจ เป็นสาเหตุให้เกิดการสูญเปล่าของนักศึกษายาบาล

4.3 ปัจจัยด้านการเรียนการสอน

การเรียนการสอนในสาขาวิชาชีพการพยาบาลนั้น มีปัจจัยหลายอย่างที่มีผลต่อการ เรียนให้ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ได้แก่ สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ เนื้อหาวิชา กิจกรรม

การเรียนการสอน การประเมินผล และคุณสมบัติอาจารย์ (กนกพร หมุ่นยัคม์, 2528; จินตนา ยูนินันท์, 2527) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.3.1 สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ หรือสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ที่อำนวยความสะดวกในการเรียน ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมด้านวัตถุ ได้แก่ ห้องเรียน การถ่ายเทอากาศ ความสะอาด เสียงรบกวน แสงสว่าง อุณหภูมิ และโสตทัศนูปกรณ์ (จินตนา ยูนินันท์, 2527; บุญชม ศรีสะอาด, 2537) ฝ่ายวิชาการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2536) ได้ให้หลักเกณฑ์ในการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ควรมีลักษณะดังนี้คือ การจัดสภาพห้องเรียน ต้องคำนึงถึงลักษณะการเรียนการสอนและวิธีการสอน โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการใช้ โต๊ะ เก้าอี้ ควรเป็นแบบเบาไม่เทอะทะ เพื่อสะดวกต่อการเคลื่อนย้ายหรือปรับปรุงลักษณะภายในห้องเรียน เสียงที่ใช้ในขณะสอนต้องให้ได้ยินทั่วถึง ถ้าจะให้ดีควรใช้เครื่องขยายเสียงแต่ต้องคำนึงถึงเสียงสะท้อนด้วย แสงสว่างภายในห้องเรียนควรได้จากแสงธรรมชาติ และแสงจากหลอดไฟ บริเวณใดที่มีแสงสว่างเกินไปควรมีที่กันแสง ส่วนไฟฟ้าควรมีการจัดตั้งในตำแหน่งที่เหมาะสมให้ได้รับแสงสว่างทั่วถึง อากาศในห้องเรียนควรมีการติดตั้งหน้าต่างให้ถูกทิศทางลม เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนของอากาศ ถ้าสามารถติดตั้งเครื่องปรับอากาศจะช่วยให้บรรยากาศของการเรียนการสอนดีขึ้น ลดปริมาณเสียงรบกวนจากภายนอกห้อง นอกจากนี้ตำราเรียนและหนังสือควรมีมากเพียงพอกับจำนวนนักศึกษาและทันสมัย ห้องสมุดควรอยู่ใกล้กับห้องเรียนเพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้บริการ อุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ ควรเลือกใช้และติดตั้งอุปกรณ์ในที่ที่เหมาะสม นักศึกษาเห็นทั่วถึง ควรอยู่ในสภาพที่ดีและพร้อมที่จะใช้งานได้ตลอดเวลา จากการศึกษาของสมบัติ ไชยวัฒน์ (2531) พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่ดีในห้องผู้ช่วยทำให้นักศึกษามีพัฒนาการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การรู้จักมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น ทำให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในการศึกษาภาคปฏิบัติและเป็นพยาบาลที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น

จากการวิจัยของ สุนีย์ วิวัฒนากรณ์ (2521) พบว่านักศึกษายาบาลมีความคิดเห็นว่าขนาดของห้องเรียนไม่ได้สัดส่วน ทำให้บรรยากาศในการเรียนการสอนน่าเบื่อหน่าย ซึ่งการศึกษาของเพ็ญศรี ชุนใช้ และคณะ (2533) พบว่านักศึกษายาบาลมีความคิดเห็นว่า สถาบันการศึกษาสะอาดเป็นระเบียบ มีความภูมิใจที่จะบอกผู้อื่นว่าเป็นนักศึกษายาบาล และจากการศึกษาของ สุชาติ รัชชกุล (2537) พบว่า ห้องเรียนควรติดตั้งเครื่องปรับอากาศ โสตทัศนูปกรณ์ควรมีจำนวนมากเพียงพอและอยู่ในสภาพที่ดี ในห้องเรียนควรมีเก้าอี้ ไมโครโฟน เครื่องฉายแผ่นใส แผ่นใสพร้อมปากกา เครื่องฉายสไลด์ กระดาน ชอล์กหรือปากกาเขียนกระดาน ควรมีประจำใน

ห้องเรียนและมีเจ้าหน้าที่ดูแลทำความสะอาดทุกวัน หนังสือและตำราในห้องสมุดควรมีมากเพียงพอ ขนาดห้องสมุดควรกว้าง เจียบสงบ แสงสว่างพอดี ควรมีหนังสืออ่านเล่นประเภทต่างๆ สถาบันใดที่มีสภาพแวดล้อมด้านกายภาพที่ดีจะทำให้นักศึกษาพึงพอใจและไม่เกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียน

จากแนวคิดและการวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจัดสภาพแวดล้อมด้านกายภาพของสถาบันการศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ของนักศึกษาได้บรรลุวัตถุประสงค์ ในขณะที่เดียวกันก็สร้างความรู้สึที่ดี ความรู้สึกพึงพอใจ รักและผูกพันในสถาบัน มีความภูมิใจในวิชาชีพการพยาบาล ถ้าสถาบันการศึกษาใดใช้อุปกรณ์การสอนไม่ทันสมัย โสัดทัศนูปกรณ์มีจำนวนไม่เพียงพอ ห้องเรียนมีเสียงรบกวน อาคารเรียนไม่สะอาด การถ่ายเทอากาศไม่ดี จะทำให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อการเรียนรู้ ไม่พอใจสถาบัน เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน และอาจไม่ประสบความสำเร็จในการศึกษาวิชาชีพการพยาบาล หรืออาจเปลี่ยนใจไปเรียนสาขาวิชาอื่นได้

4.3.2 เนื้อหาวิชา เป็นสิ่งที่จะช่วยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ เปรียบเสมือนเครื่องมือที่จะนำไปสู่เป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายทางการศึกษา (เพ็ญศรี ชุนใช้ และคณะ, 2533)

เนื่องจากความก้าวหน้าทางวิชาการดำเนินไปอย่างรวดเร็ว เนื้อหาวิชาที่เป็นข้อเท็จจริง หลักการและทฤษฎีต่าง ๆ จึงเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย ดังนั้นการกำหนดเนื้อหาวิชาจึงต้องกระทำอย่างระมัดระวัง เนื้อหาวิชาทางการพยาบาลมีอยู่มากมาย แต่แบ่งได้ 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มที่ 1 เนื้อหาที่ต้องเรียน (must learn) เป็นกลุ่มเนื้อหาที่นักศึกษาพยาบาลทุกคนจำเป็นต้องเรียนรู้ เป็นเนื้อหาที่จะช่วยให้นักศึกษาได้ฝึกฝนพฤติกรรมของพยาบาลวิชาชีพ และเป็นเนื้อหาส่วนเดียวของเนื้อหาวิชาทั้งหมด กลุ่มที่ 2 เนื้อหาที่ควรเรียน (useful to learn) เป็นกลุ่มเนื้อหาวิชาที่นักศึกษาพยาบาลควรจะได้เรียน ทั้งนี้เพราะเนื้อหาเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้ นักศึกษาสามารถฝึกฝนพฤติกรรมของพยาบาลวิชาชีพได้ เนื้อหากลุ่มนี้อาจารย์ผู้สอนจะเลือกมาเท่าที่จำเป็นเท่านั้น กลุ่มที่ 3 เนื้อหาที่เป็นประโยชน์ที่จะเรียน (nice to learn) เนื้อหาส่วนนี้ไม่จำเป็นที่นักศึกษาจะต้องเรียนรู้ในห้องเรียนในระหว่างที่ศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากมีเนื้อหาที่จะต้องเรียน และควรเรียนมากอยู่แล้ว ซึ่งหากเพิ่มเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ที่จะเรียนเข้าไปอีก จะทำให้นักศึกษาไม่มีเวลาพอจะฝึกฝนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของพยาบาล

นอกจากนี้การกำหนดเนื้อหาวิชาจะต้องรวมถึงการจัดลำดับเนื้อหา เพื่อให้การเรียนรู้ของนักศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่องและเป็นขั้นตอน กล่าวคือเนื้อหาจากง่ายไปยาก จากส่วนย่อยไปหาส่วนใหญ่ จากเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดาไปสู่ความคิดรวบยอด ซึ่งผู้เรียน

ต้องใช้ความคิดอย่างลึกซึ้งมากขึ้น และการกำหนดเนื้อหาวิชาอาจารย์ผู้สอนควรจะต้องระลึกถึงเสมอว่า เนื้อหาวิชาที่เลือกนั้นเป็นเนื้อหาที่ต้องเรียน ควรเรียน หรือเพียงแต่เป็นประโยชน์ที่จะเรียนเท่านั้น สำหรับเนื้อหาที่ผู้สอนควรเลือกจะเป็นเนื้อหาที่จัดอยู่ในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามความเหมาะสม

จากการศึกษาของ สุนีย์ วิวัฒนากรณ์ (2521) พบว่านักศึกษาพยาบาลให้ข้อคิดเห็นว่ารายละเอียดของเนื้อหาวิชามีมากเกินไป ไม่เหมาะสมกับจำนวนเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับการสัมมนาพยาบาลศาสตรศึกษาแห่งชาติครั้งที่ 1 พบว่าปัญหาการจัดการเรียนการสอนในสาขานพยาบาลศาสตรคือ ปัญหาด้านผู้สอน ฯ เนื้อหาวิชาลึกซึ้งเกินไป ไม่สอนไปตามรายละเอียดวิชาที่กำหนดไว้ ส่วนปัญหาในหมวดวิชาชีพการพยาบาลในภาคทฤษฎีคือ ผู้เรียนไม่มีเวลาทบทวนวิชาที่เรียนเนื่องจากจำนวนชั่วโมงเรียนมีมากเกินไป มีความซ้ำซ้อนในเนื้อหารายวิชา (คณะพยาบาลศาสตร มหาวิทยาลัยมหิดล และวิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก, 2530) และเช่นเดียวกับการศึกษาของเพ็ญศรี ชุนใช้ และคณะ (2533) พบว่านักศึกษาพยาบาลมีความคิดเห็นว่าด้านเนื้อหาวิชามีมากเกินไป นอกจากนั้นทูลล็อก (Tulloch, 1973) ได้ศึกษาปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาคือ นักศึกษาต้องการเรียนในส่วนที่มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาวิชาที่เรียนมา เนื้อหาวิชาควรเน้นที่การแก้ปัญหา จะช่วยให้นักศึกษามีประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดี

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าถ้าอาจารย์สอนเนื้อหาวิชาที่ลึกซึ้งมากเกินไป บางวิชามีความซ้ำซ้อนกันในเนื้อหา จำนวนชั่วโมงมีมากเกินไป จนทำให้นักศึกษาไม่มีเวลาทบทวนวิชาที่เรียนไปแล้ว จะส่งผลให้เกิดความเครียดในการเรียนวิชาชีพการพยาบาล และอาจเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิชาชีพและเปลี่ยนใจไปเรียนวิชาชีพอื่นได้

4.3.3 กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนกำหนดขึ้นและนำมาปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนในเรื่องนั้น โดยมากมักเป็นกิจกรรมของผู้สอนและผู้เรียนร่วมกัน (นันทนา น้าฝน, 2536) ส่วนความสามารถในการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนของอาจารย์แต่ละคนจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความรู้ ความเข้าใจในทฤษฎีและสาระของเรื่องที่จะสอน ตลอดจนความเข้าใจสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในชั้นเรียนหรือในตึกผู้ป่วย ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนอาจแบ่งได้ดังนี้ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2537)

1) การเตรียมความพร้อม เป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจในบทเรียน เห็นความสำคัญของบทเรียน มีความรู้ลึกซึ้งใจอยากรจะเรียนบทเรียนนั้น ฯ หากผู้สอนลงมือสอนโดยไม่เตรียมความพร้อม จะทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่ายได้ ดังนั้น กิจกรรมการเตรียมความพร้อมจึงมี

ความสำคัญในการดำเนินการสอน เวลาที่ใช้เตรียมความพร้อมไม่มากนักประมาณ 3-5 นาที และไม่ควรเกิน 10 นาที (Davies, 1981, p.51) เพราะถ้าใช้เวลามากเกินไป จะทำให้มีเวลาสำหรับการเรียนการสอนที่เตรียมไว้น้อยเกินไป และอาจสร้างความเบื่อหน่ายให้แก่ผู้เรียนได้

กิจกรรมการเตรียมความพร้อมในการสอนวิชาชีพการพยาบาล อาจประกอบด้วย กิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่างรวมกัน ซึ่งได้แก่ การทบทวนเรื่องราวที่เรียนไปแล้ว การสนทนาเกี่ยวกับเรื่องทั่ว ๆ ไป การตัดข่าวจากหนังสือพิมพ์ การใช้สไลด์ แผ่นโปสเตอร์ ภาพยนตร์ การใช้เพลงและเกมส์ สถานการณ์จำลอง การให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์กับผู้ป่วย การให้ผู้เรียนได้ร่วมกันแก้ปัญหาบางอย่าง การให้ผู้เรียนได้เล่าประสบการณ์ของตนเอง

2) การดำเนินการตามกิจกรรมที่วางไว้ คือดำเนินการปฏิบัติตามแผนการที่ผู้สอนเตรียมไว้ เป็นการปฏิบัติจริงเป็นขั้นตอนตามลำดับ กิจกรรมตอนนี้เป็นตอนที่สำคัญยิ่ง เวลาที่ใช้จะต้องมากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ ทั้งหมด ในตอนนี้อาจดำเนินการส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ควบคู่กันไป เช่น การกล่าวชมเชย การให้นักศึกษาเล่าประสบการณ์เดิม การทำงานเป็นกลุ่ม การกระตุ้นให้นักศึกษาใช้ความคิด การใช้คำถามเพื่อเสริมบรรยากาศให้น่าสนใจ

3) การสรุปบทเรียน ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญส่วนหนึ่ง จะกระทำทันทีที่ดำเนินการตามกิจกรรมการสอนที่วางแผนไว้เสร็จแล้ว เป็นการสรุปแนวคิดและสาระสำคัญของการสอนในบทนั้น ๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในสาระสำคัญและเป็นการย้ำให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญในเรื่องราวที่สอน โดยผู้สอนอาจสรุปเองหรือให้นักศึกษาเป็นผู้สรุปก็ได้ กิจกรรมในช่วงนี้ถือว่าจำเป็นจะต้องทำให้น่าสนใจเพราะเป็นช่วงท้ายชั่วโมง

จากงานวิจัยของสุนีย์ วิวัฒนาภรณ์ (2521) พบว่านักศึกษานพยาบาลมีความคิดเห็นว่า บรรยากาศในการเรียนการสอนน่าเบื่อหน่าย กิจกรรมไม่เร้าใจ และจากการศึกษาของกนกพร หม่อมพยัคฆ์ (2528) พบเช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับการสัมมนาพยาบาลศาสตร์ศึกษาแห่งชาติครั้งที่ 1 พบว่า การเรียนการสอนในปัจจุบันยังมีปัญหาอยู่มาก เพราะอาจารย์ส่วนใหญ่จะเป็นผู้บอกเน้นเนื้อหาวิชามากเกินไป โดยลืมนึกถึงกระบวนการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียน ขาดการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น หรือเกิดความคิดสร้างสรรค์ เมื่อผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดแต่เพียงอย่างเดียวก็ไม่ได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดหรือค้นคว้าหาความรู้จนเป็นนิสัย กิจกรรมการเรียนการสอนน่าเบื่อหน่าย (คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และวิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก, 2530)

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมการเรียนการสอนนั้นเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้

ของนักศึกษาพยาบาล ถ้าอาจารย์มีวิธีการสอนน่าสนใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดหรือวัน
เกิดความคิดสร้างสรรค์ จะทำให้นักศึกษาไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียนวิชาชีพการพยาบาล
และอาจเรียนวิชาชีพนั้นจนสำเร็จโดยไม่เปลี่ยนไปเรียนสาขาวิชาอื่น

4.3.4 การประเมินผล เป็นกระบวนการตัดสินว่าผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
ทั้งด้าน พุทธิ จิตต หรือทักษะอย่างใดบ้าง โดยการเปรียบเทียบกับจุดมุ่งหมายของการสอน
ที่ตั้งไว้ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินนี้จะนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการสอน ปรับแผนการสอน
และตัดสินประสิทธิภาพของการสอน ซึ่งครอบคลุมถึงประสิทธิภาพของผู้เรียนและผู้สอน (มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช, 2536)

การประเมินผลเป็นองค์ประกอบสำคัญอันหนึ่งของระบบการเรียนการสอน ซึ่งถือว่าเป็น
เป็นกระบวนการที่ควบคุมให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ นั่นคือการเรียนการสอนที่มี
ประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนแรกเป็นการประเมินผลการเรียน
มี 3 ตอนคือ การประเมินผลก่อนเรียน การประเมินผลระหว่างเรียน การประเมินผลหลังเรียน
ส่วนที่ 2 คือ การประเมินผลการสอนของอาจารย์ แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะการประเมินผลการ
เรียนของนักศึกษาพยาบาลเท่านั้น

จินตนา ญินพันธ์ (2527) กล่าวว่า การประเมินผลก่อนเรียนนั้นเป็นสิ่งจำเป็น
อย่างยิ่งเพราะเป็นการตรวจสอบว่านักศึกษามีความรู้ ทักษะ และทักษะ ก่อนจะเข้าเรียนอย่างไร
บ้าง เนื่องจากตามลักษณะของการเรียนรู้จะต้องเรียนจากง่ายไปหายากและอาจารย์สามารถรู้
พื้นฐานเดิมของนักศึกษาเพื่อจะได้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ต่อเนื่องกัน นอกจากนี้ยังช่วยให้
อาจารย์ได้ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อเปรียบเทียบกับพฤติกรรมหลังเรียน ส่วนการประเมินผลระหว่างเรียน
จะเป็นการประกันว่าประสบการณ์ที่ผู้เรียนกำลังได้รับเป็นไปในทางที่พึงปรารถนา เป็นการประ
เมินดูว่าการสอนของอาจารย์เรียกรว่ความสนใจของผู้เรียนได้ อันจะเป็นข้อมูลช่วยให้ผู้สอน
ดำเนินการปรับปรุงการดำเนินการสอนของตนได้ทันที และการประเมินผลหลังเรียนเป็นการประ
เมินผลสรุปเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขส่วนต่าง ๆ ของระบบการสอน และที่สำคัญคือมีความเกี่ยวข้อง
กับการให้เกรด

จากการวิจัยหลายท่านพบว่า การประเมินผลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ถ้าอาจารย์
ไม่มีความยุติธรรมในการให้คะแนน ส่งผลให้นักศึกษาไม่พอใจกับการประเมินผลของอาจารย์ และ
เป็นสาเหตุของการลาออกกลางคันหรือเปลี่ยนใจไปเรียนวิชาชีพอื่นได้ (กนกพร หมุ่มพัยค์, 2528;
นภาพร นนตกร, 2526)

4.3.5 **คุณสมบัติอาจารย์** เป็นคุณลักษณะส่วนตัวและคุณลักษณะทางวิชาชีพของอาจารย์ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้และการปรับตัวของนักศึกษา (พวงรัตน์ บุญญารักษ์, 2525)

พรชูลี คุณานุกร (2523) กล่าวว่าปัจจัยที่เลือกอันช่วยให้ประสบผลสำเร็จในการสอนคือ คุณสมบัติส่วนตัวของอาจารย์ ได้แก่บุคลิกลักษณะของอาจารย์ จะต้องมีความกระตือรือร้นเกี่ยวกับวิชาที่สอนและการสอน มีความเข้าใจและเข้ากันกับนักศึกษาได้อย่างดี พฤติกรรมการสอนในชั้นเรียนน่าสนใจ สนุกสนานและเร้าใจ แสดงความเจียวแหลม และการมีอารมณ์ขัน ใช้คำพูดแสดงถึงความเป็นผู้มีวิชาการและมีคุณภาพของการใช้เสียงที่น่าฟัง การแต่งกายแสดงถึงรสนิยมอันสูง ส่วนคุณสมบัติทางวิชาชีพ ได้แก่ มีความรู้ในสาขาวิชาที่สอนเป็นอย่างดี มีการอ่านหนังสืออย่างกว้างขวางในการอภิปรายในชั้นเรียน เสนอเนื้อหาวิชาและใช้วัสดุการสอนที่เร้าใจและเหมาะสม เสนอเนื้อหาเพื่อเสริมเนื้อหาหลักที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเนื้อหาทางสาขานั้น มีการวางแผนและการจัดระบบระเบียบที่ดีเหมาะสมกับวิชาที่สอน มีประมวลรายวิชาที่ละเอียดสำหรับนักศึกษา การสอนในชั้นเรียนก่อให้เกิดการตอบสนองที่มีค่าและมีความหมาย มีการสอนที่น่าสนใจและให้ความรู้อย่างดี ใช้เทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ ให้นักศึกษาทำงานเป็นกลุ่มร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพสูง การประเมินผล การสอบ และการให้คะแนน เป็นไปอย่างยุติธรรมและเหมาะสม สำหรับปัจจัยที่ก่อให้เกิดความล้มเหลวในการสอน จะมีลักษณะตรงกันข้ามกับที่กล่าวมาข้างต้น

พวงรัตน์ บุญญารักษ์ (2525) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญ 3 ประการของการเป็นอาจารย์พยาบาลคือ

1) อาจารย์จะต้องเป็นผู้ที่มีอัธยาศัยไมตรีในทางบวก มีความรู้ลึกกว่าตนเองมีค่าในฐานะเป็นบุคคลในวิชาชีพการพยาบาล ในฐานะเป็นครูผู้สอน เป็นผู้มีความมั่นใจในการสอน มองตนเองและคนอื่นในรูปของความเจริญอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านวิชาชีพและส่วนบุคคล

2) ความรู้ อาจารย์จะต้องเป็นผู้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในศาสตร์สาขาการพยาบาลและศาสตร์สาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และสามารถประยุกต์ความรู้ทางทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติอย่างเกิดประโยชน์ และมีการติดตามความก้าวหน้าทางด้านวิชาการอย่างต่อเนื่อง และที่จำเป็นคือต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ทางศึกษาศาสตร์ มีความรู้ในทฤษฎี การเรียนการสอน

3) ความสามารถทางการพยาบาลในคลินิก เพราะวิชาชีพการพยาบาลเป็นวิชาชีพที่มีการบริการเป็นแกนหลัก ดังนั้นผู้สอนวิชาชีพการพยาบาลจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถทางการพยาบาล มีทักษะในการปฏิบัติการพยาบาล สามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษาได้ ความ

สามารถให้การพยาบาลในคลินิกจะต้องเป็นการพยาบาลลักษณะสร้างสรรค์ ซึ่งจะต้องแสดงถึงความสามารถในข้อต่อไปนี้

- 3.1) ใช้หลักการและแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ ในการปฏิบัติการพยาบาลให้ปรากฏในสถานการณ์จริง
- 3.2) ความสามารถทางเทคนิคที่แสดงออกควรยึดหยุ่น ได้ด้วยหลักการและเหตุผล เพื่อสนองความต้องการของผู้ป่วยรายบุคคลได้
- 3.3) แสดงความสามารถในการรวบรวมศึกษาข้อมูล เพื่อให้ข้อตัดสินใจทางการพยาบาลอย่างเหมาะสม
- 3.4) วางแผนจัดรูปแบบและสิ่งการแก่บุคคลต่าง ๆ อย่างถูกต้อง โดยได้ควบคุมให้เป็นไปตามความต้องการของผู้ป่วย
- 3.5) สร้างรูปแบบของการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และมีสัมพันธภาพที่ดี เพื่อการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เหมาะสม

จากการศึกษาของ ประชุมสุข อาชวอำรุง และคณะ (2523) พบว่า สาเหตุที่ทำให้นักศึกษาลาออกกลางคันคือ ไม่ชอบอาจารย์ และจากงานวิจัยของ นพรัตน์ ผลาพิบูลย์, ประพนอม รอดคำดี และพวงทิพย์ ชัยนิบาลสฤษดิ์ (2527) พบว่า คุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอนที่นักศึกษาต้องการคือ ความเป็นกันเองกับนักศึกษา ต้องการให้อาจารย์เป็นแบบอย่างของพยาบาลที่ดี มีความชำนาญในการพยาบาล มีประสบการณ์ในการสอน มีวิธีการสอนที่เหมาะสม มีความรู้ มีคุณธรรม และมีบุคลิกลักษณะที่ดี นอกจากนี้ วอง (Wong, 1987) ยังพบว่าอาจารย์ที่เฉยเมยหรือบังคับนักศึกษาจะทำให้นักศึกษาเก็บกดความรู้สึก ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นักศึกษาเสนอแนะว่า อาจารย์ควรได้ร่วมปฏิบัติงานกับนักศึกษานพหุผู้ป่วยด้วย

จะเห็นได้ว่าคุณสมบัติของอาจารย์ไม่ว่าจะเป็น คุณสมบัติส่วนตัว หรือคุณสมบัติทางวิชาชีพ ล้วนแต่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การเรียนรู้ และการปรับตัวของนักศึกษาในการเรียนวิชาชีพการพยาบาล ถ้านักศึกษาปรับตัวได้และเกิดความประทับใจในตัวอาจารย์ จะทำให้เรียนวิชาชีพนี้จนสำเร็จ แต่ถ้านักศึกษาปรับตัวไม่ได้และไม่ประทับใจคุณสมบัติของอาจารย์ อาจส่งผลให้มีความต้องการอยากลาออกหรือเปลี่ยนใจไปเรียนสาขาวิชาอื่นได้

4.4 ปัจจัยด้านอื่น ๆ

หมายถึง กฎระเบียบหรือข้อบังคับ และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ทั้ง 5 แห่งกำหนดขึ้น ซึ่งกฎระเบียบเป็นแรงจูงใจภายนอกที่มีผลต่อความต้องการ

การการเรียนรู้ของนักศึกษา (Ewan & White, 1984) และกฎระเบียบที่เข้มงวดเกินไป จะทำให้นักศึกษาเกิดความเครียด (เพ็ญใจ สัตยุตม์, 2536) และอาจไม่พอใจส่งผลให้เปลี่ยนใจไปเรียนสาขาวิชาอื่นได้ นอกจากนี้กิจกรรมเสริมหลักสูตรอาจเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้นักศึกษาประสบปัญหาต่าง ๆ จนทำให้ผลการเรียนต่ำลงและเรียนวิชาชีพการพยาบาลไม่สำเร็จ และส่งผลต่อการลาออกได้ในที่สุด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.4.1 กฎระเบียบ เป็นข้อห้ามหรือข้อบังคับเพื่อให้นักศึกษาแต่ละคนปฏิบัติตาม ซึ่งกฎระเบียบในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะกฎระเบียบของวิทยาลัยทั้ง 5 แห่งที่ใช้ในการวิจัยกำหนดขึ้นแต่อิงหลักการเดียวกันกับของสถาบันพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (คณาจารย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี, 2537)

- 1) ระเบียบการศึกษา ครอบคลุมถึงระเบียบของห้องเรียน ระเบียบการปฏิบัติงานในโรงพยาบาล ระเบียบการปฏิบัติงานในชุมชน
- 2) ระเบียบการแต่งกาย ครอบคลุมถึงเครื่องแบบนักศึกษาชาย-หญิง เครื่องแบบปฏิบัติงานในโรงพยาบาล เครื่องแบบปฏิบัติงานในชุมชน
- 3) ระเบียบการเข้า-ออกนอกบริเวณวิทยาลัย ครอบคลุมถึงเวลาเข้าและเวลาออกนอกบริเวณในวันราชการและวันหยุดราชการ การค้างบ้าน การเข้าเขตบ้านพักอาจารย์และเจ้าหน้าที่
- 4) ระเบียบการเยี่ยม ครอบคลุมถึงเวลาเยี่ยมในวันราชการและวันหยุดราชการ ข้อปฏิบัติของผู้มาเยี่ยม การแต่งกายของนักศึกษาขณะพบแขก สถานที่พบแขก
- 5) ระเบียบการลา ครอบคลุมถึงข้อปฏิบัติของนักศึกษาระหว่างกิจหรือลาป่วย จำนวนวันลา
- 6) ระเบียบหอพัก ครอบคลุมถึงข้อปฏิบัติของนักศึกษาระหว่างอยู่หอพัก คุณสมบัติของผู้ที่เข้ามาอยู่ในหอพัก การชำระเงินค่าบำรุง การแต่งกายขณะอยู่หอพัก การรับประทานอาหาร
- 7) ระเบียบการบริการไปรษณีย์ ครอบคลุมถึง การรับ-ส่งจดหมาย การรับ-ส่งโทรเลข การรับขนาดดีและพัสดุ
- 8) ระเบียบพิจารณาความผิดและความประพฤติ ครอบคลุมถึงระดับความผิดตามความรุนแรงน้อยไปหามาก และการพิจารณาโทษตามความผิด

เพ็ญใจ สัตยุตม์ (2536) กล่าวว่านักศึกษาพยาบาลมีความรู้สึก ว่า วิชาชีพการพยาบาลเป็นวิชาชีพที่เข้มงวด และมีกฎระเบียบมากกว่าวิชาชีพอื่น ๆ อาจดีในสายตาของผู้ใหญ่แต่

ในความคิดของนักศึกษาซึ่งเป็นวัยรุ่นทำให้เกิดความเครียด ภาระเบียดเบียนไม่ค่อยยืดหยุ่น การตัดสินใจ โทษเมื่อทำผิดค่อนข้างหนักกว่าวิชาชีพอื่น ทั้งนี้เนื่องจากเป็นวิชาชีพที่ต้องรับผิดชอบต่อชีวิตคน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าภาระเบียดเบียนหรือข้อบังคับของนักศึกษายาบาลที่เรียนในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข มีภาระเบียดเบียนหรือข้อบังคับต่างๆ มากมายค่อนข้างเข้มงวดจนทำให้นักศึกษาเกิดความเครียด และภาระเบียดเบียนเป็นแรงจูงใจภายนอกที่มีผลต่อการเรียนรู้ของนักศึกษา ถ้านักศึกษาทนต่อภาระเบียดเบียนต่าง ๆ ไม่ได้อาจส่งผลให้ขาดแรงจูงใจต่อความต้องการเรียนต่อในวิชาชีพการพยาบาลจนสำเร็จ หรืออาจส่งผลให้เปลี่ยนใจไปเรียนสาขาวิชาชีพอื่นแทน

4.4.2 กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นกิจกรรมทุกประเภทที่จัดและดำเนินการโดยนักศึกษา ภายใต้การดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษา ไม่มีการคิดหน่วยกิต แต่เป็นกิจกรรมที่จะส่งเสริมความถนัด ความสนใจ ความรู้ ความบันเทิง การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นไปตามความสมัครใจ ไม่ได้บังคับ เป็นกิจกรรมที่อาจารย์และนักศึกษาจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของนักศึกษาเพิ่มเติมจากที่บ่งไว้ในหลักสูตรและเพื่อสมมติเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษา (จิตราวัฒน์ โพธิ์งามกะ, 2523)

สมิตร คุณานุก (2523) ได้แบ่งประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ 3 ประเภท คือ

- 1) กิจกรรมเกี่ยวกับการปกครองโรงเรียน เช่น กิจกรรมสภานักเรียน
- 2) กิจกรรมที่ต้องการความชำนาญสูง เช่น วงศ์ดุริยางค์ ละคร หนังสือพิมพ์โรงเรียน
- 3) ชุมนุมต่าง ๆ เช่น ชุมนุมวิชาการ ชุมนุมความสนใจพิเศษ ชุมนุมเพื่อสังคม

ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดขึ้นในวิทยาลัยพยาบาล 5 แห่งที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ชมรมวิชาการวิทยาลัยพยาบาล (ช.ว.พ) จัดขึ้นเพื่อสนองความสนใจทางวิชาการและให้บริการในด้านวิชาการทั้งในและนอกสถาบัน

2) ชมรมกีฬา จัดขึ้นเพื่อสนองความสนใจและเพิ่มประสบการณ์ในด้านกีฬาและการออกกำลังกาย

3) ชมรมถ่ายรูป จัดขึ้นเพื่อสนองความสนใจและเพิ่มประสบการณ์ในด้านถ่ายรูป

4) ชมรมดนตรี จัดขึ้นเพื่อสนองความสนใจและเพิ่มประสบการณ์ในด้านดนตรีไทย ดนตรีสากล หรือวงศ์ดุริยางค์

5) ชมรมพุทธศาสนา จัดขึ้นเพื่อสนองความสนใจในพุทธศาสนา และร่วมกิจกรรม

ต่าง ๆ ในวันสำคัญทางศาสนาทั้งในและนอกสถาบัน

6) ชมรมหอพัก จัดขึ้นเพื่อสนองความสนใจในการดูแลสวัสดิการด้านหอพักและกฎระเบียบต่าง ๆ ภายในหอพักนักศึกษา

7) ชมรมอาสาพัฒนา จัดขึ้นเพื่อสนองความสนใจในด้านอาสาสมัครช่วยพัฒนาชุมชน
ประโยชน์ของกิจกรรมเสริมหลักสูตร มีดังนี้ (เสริมศรี ไชยศรี, 2528)

1) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในชั้นเรียน เช่น การจัดชมรมวิชาการต่าง ๆ ขึ้นในสถาบัน กลุ่มผู้จัดและนักศึกษาย่อมได้รับประโยชน์ทางด้านวิชาการร่วมกัน ช่วยให้ความรู้ที่ได้รับจากในชั้นเรียนขยายขอบเขตกว้างขวางออกไป

2) ช่วยพัฒนาความสนใจและความสามารถพิเศษของนักศึกษา การที่นักศึกษาเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งจะช่วยให้ นักศึกษาพัฒนาความสนใจของตนเอง และถ้า นักศึกษามีความสามารถพิเศษทางด้านใดแล้ว กิจกรรมเสริมหลักสูตรจะเปิดโอกาสให้นักศึกษาพัฒนาทักษะทางด้านนั้นให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3) เพื่อเป็นบริการให้แก่สถาบัน เช่น การทำความสะอาดภายในสถาบันและบริเวณรอบ ๆ การพัฒนาสถาบันในด้านต่าง ๆ กิจกรรมเหล่านี้เมื่อนักศึกษามีส่วนร่วมนอกจากจะทำประโยชน์ให้แก่สถาบันแล้ว ยังปลูกฝังความรักและความผูกพันต่อสถาบันให้แก่ นักศึกษาด้วย

4) เพื่อเป็นบริการแก่สังคม เช่น การออกเยี่ยมบ้าน หรือให้ลูกศึกษาแก่ประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ

5) เพื่อส่งเสริมการเข้าสังคมและการพักผ่อน ในการที่นักศึกษาได้มีโอกาสร่วมกันทำกิจกรรมนั้น ทักษะในการเข้าสังคมย่อมได้รับการพัฒนาไปด้วย เช่น การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน การทำงานด้วยกันเป็นกลุ่ม การออกไปติดต่อกับบุคคลภายนอกเพื่อขอความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเป็นการพักผ่อนอีกด้วย เช่น ชมรมดนตรี ชมรมถ่ายภาพ

6) เพื่อส่งเสริมการกีฬา กิจกรรมเสริมหลักสูตรมักจัดออกมาในรูปของการกีฬาด้วย ทั้งกีฬาในร่มและกีฬากลางแจ้ง นอกจากนี้นักศึกษายังได้รับประโยชน์จากการออกกำลังกายในรูปของการเล่นกีฬา

ถึงแม้ว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรจะมีประโยชน์หลายด้านก็ตาม แต่บางครั้งก็พบว่ามีปัญหาสำหรับนักศึกษานายาบลคือ อาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละกิจกรรมไม่มีเวลาให้กับนักศึกษา นักศึกษาส่วนใหญ่ต้องหาทุนในการดำเนินกิจกรรมเองและอาจารย์ช่วยสนับสนุนให้บ้างบางส่วน กลุ่มเพื่อนนักศึกษาด้วยกันขาดความรับผิดชอบในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของเสริมศรี

ไชยศรี (2528) นอกจากนี้ผู้วิจัยสังเกตว่านักศึกษาที่มุ่งสนใจทำแต่กิจกรรมเสริมหลักสูตรมากเกินไปทำให้ผลการเรียนต่ำและเรียนไม่สำเร็จ และอาจส่งผลต่อการเปลี่ยนสาขาวิชาได้ในที่สุด

จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่ทำให้นักศึกษาประสบความล้มเหลวในการศึกษา เป็นผลทำให้มีความต้องการเปลี่ยนสาขาวิชาขึ้นการพยาบาลและเกิดการลาออกได้ในที่สุด โดยเฉพาะปัจจัยเกี่ยวกับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทศนคติต่อวิชาชีพ แรงสนับสนุนของครอบครัว รายได้ของนักศึกษาจากครอบครัว สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล คุณสมบัติอาจารย์ ภาระเบียด และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยนำปัจจัยดังกล่าวข้างต้นมาจัดกลุ่มให้เห็นชัดเจนโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีความต้องการและแรงจูงใจของมาสโลว์ แนวคิดของจินตนา ยูนิพันธ์ และการวิจัยของ กนกพร หมุ่มพัยค์ มาผสมผสานกัน เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการเปลี่ยนสาขาวิชาของนักศึกษานายบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการเปลี่ยนสาขาวิชาของนักศึกษานายบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข จากการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิด ทฤษฎีความต้องการและแรงจูงใจของมาสโลว์ ที่กล่าวถึงความต้องการพื้นฐาน 5 ชั้น ใช้ประกอบในแบบสอบถามของเหตุผลในการเข้าศึกษาวิชาชีพการพยาบาล และในส่วนของแรงจูงใจนั้นได้แทรกในคำถามของแต่ละปัจจัย เช่น ทศนคติต่อวิชาชีพ แรงสนับสนุนของครอบครัว คุณสมบัติอาจารย์ และภาระเบียด แนวคิดของ จินตนา ยูนิพันธ์ และการวิจัยของ กนกพร หมุ่มพัยค์ มาเป็นกรอบแนวคิดในการทำวิจัย โดยแบ่งปัจจัยออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทศนคติต่อวิชาชีพ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางบ้าน ได้แก่ แรงสนับสนุนของครอบครัว และรายได้ของนักศึกษาจากครอบครัว ปัจจัยด้านการเรียนการสอน ได้แก่ สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล และคุณสมบัตินายบาล ปัจจัยด้านอื่นๆ ได้แก่ ภาระเบียด และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ถ้าปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ได้รับการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาก็จะทำให้นักศึกษามีความต้องการเปลี่ยนสาขาวิชามากขึ้น จนในที่สุดต้องลาออกไป ส่งผลให้วิทยาลัยพยาบาลต่าง ๆ ไม่สามารถผลิตนักศึกษานายบาลได้ตามเป้าหมายที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดไว้ได้ ผลที่ตามมาคือปัญหาการขาดแคลนนายบาลยังคงมีอยู่และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ